

ANTON PETERNEL-IGOR

POLJANSKA VSTAJA IN ŽIVLJENJE PARTIZANSKIH SKUPIN
V POLJANSKI DOLINI POZIMI 1941/42

Poljanska vstaja

Bolj ko se odmika od sedanjosti obdobje nacifašistične okupacije in narodno-osvobodilnega boja in bolj ko postaja to obdobje sestavni del naše polpretekle zgodovine, bolj raste velika vloga in pomen, ki ga je imela — v povezavi z vstajo v bohinjškem kotu in zgornjesavski dolini — poljanska vstaja za tedanji in kasnejši razvoj narodnoosvobodilnega boja na Gorenjskem. Temeljno izhodišče za ocenjevanje vloge in pomena poljanske vstaje je prav gotovo v množičnem vključevanju in sodelovanju prebivalstva, ki se je izkazalo predvsem v velikem odzivu mož in fantov na poziv OF za odhod v partizane in za splošno oboroženo vstajo proti okupatorju. V tem jedru čedalje bolj prodira in se utrjuje misel, da je poljanska vstaja omogočila slavno tridnevno bitko v Dražgošah. Iz vojaško-operativnih in strateških vidikov je razumljivo, da vodstvo Cankarjevega bataljona ne bi moglo sprejeti in voditi take bitke brez tistih 95 borcev, ki so ob decembrski vstaji iz območja Poljanske doline vstopili v partizane. (Bitke v Dražgošah se je udeležilo skupno 98 borcev iz Poljanske doline, od teh so trije vstopili v partizane že prej, vsi drugi pa ob poljanski vstaji decembra 1941.)

Ne bomo opisovali, kako se je odvijalo v poletnih in jesenskih mesecih leta 1941 organizacijsko-politično delo na terenu pri snovanju organizacijske mreže OF in v pripravah za splošno oboroženo vstajo proti okupatorju v Poljanski dolini, zlasti v območju tedanjih občin Poljane in Javorje, ker smo to že opisali v Loških razgledih 18, 1971 in v 12. nadaljevanjih v Glasu leta 1980. Razen tega pa je stanje na terenu in delovanje partije in OF v letu 1941 označil tudi Maks Krmelj-Matija v Loških razgledih 28, 1981.

Nekateri še vedno največ zaslug za množični odhod mož in fantov decembra 1941 v partizane pripisujejo Cankarjevemu bataljonu, češ da je poslal na teren več patrolj, ki so potem izvedle po vaseh široko mobilizacijo. Naj ponovno poudarimo, da tako preprosto to ni šlo. Trdim, da je tako mnenje zmotno, in da je tako uspela mobilizacija predvsem odraz in posledica dolgotrajnega in vztrajnega delovanja organizatorjev OF po vaseh. Le na tej podlagi se je stanje na terenu po zaslugi organizatorjev OF izboljševalo iz dneva v dan in skladno s tem je naraščala pripravljenost prebivalstva za sodelovanje z OF in v splošni oboroženi vstaji.

Do naklonjenosti in k simpatijam prebivalstva do OF in partizanščine je vsakakor največ pripomoglo delovanje političnih aktivistov na terenu, ki so vzpostavljali organizacijsko mrežo OF. Jeseni 1941 smo uspeli to mrežo razširiti skoraj v vsako vas in naselje, kar predvsem velja za območje tedanjih občin Poljane, Javorje in Oselica. Ta mreža je slonela večinoma na posameznih zaupnikih in simpatizerjih OF in partije. Na območju Poljan je bila zelo aktivna tudi mladina, zlasti glede pisanja propagandnih gesel po zidovih in trošenja letakov. Na podlagi tega je postala OF v jesenskih dneh splošno priljubljena in so ljudje od nje pričakovali dejanj. Tedaj je Osvobodilna fronta s svojim delom že uspela ustvariti med ljudmi takšno razpoloženje, da so mnogi samo pričakovali, kdaj jih bo vodstvo

poklicalo v partizane. Z vztrajnim in široko zasnovanim agitacijsko-propagandnim delom med ljudmi smo namreč aktivisti in organizatorji OF in vstaje uspeli znaten del prebivalstva prepričati, da se v danem trenutku odzove mobilizaciji večji del za orožje sposobnih mož in fantov. Takšno vzdušje se je še stopnjevalo, ko je Cankarjev bataljon izvedel v novembru več uspešnih vojaških in prehranjevalnih akcij, še zlasti pa po njegovem velikem vojaškem uspehu v Rovtu v Selški dolini, ko je 12. decembra 1941 uničil nemško policijsko patroljo. Iz Rovta se je bataljon premaknil v Poljansko dolino, kjer se mu je poleg Samotorške čete (v tej so bili razen borcev Nartnikove skupine zbrani še preostali borci rašiške, mengeško-moravske in tržiško-kranjske čete) priključila tudi Poljanska četa, ustanovljena 6. decembra 1941. Komandir te čete je bil Rudi Robnik, Šiškarjev iz Zabje vasi, komisar pa Maks Krmelj, Krivar iz Hotovlje, ki je bil obenem tudi sekretar KPS tedanjega rajona Škofja Loka.

Naj poudarimo, kot to navaja tudi Maks Krmelj-Matija, da je bil Cankarjev bataljon po sklepu gorenjskega političnega in vojaškega vodstva poslan iz Selške v Poljansko dolino zaradi tega, ker je vodstvo ocenilo, da je bilo tedaj za splošno vstajo danih največ pogojev v Poljanski dolini prav glede široko razširjene organizacijske mreže OF in pripravljenosti prebivalstva za vstajo, predvsem v območju tedanjih občin Poljane in Javorje. Verjetno pa je temu sklepu pripomoglo dejstvo, da bi se z vstajo in izgonom okupatorja iz Poljanske doline ustvarila preko Dolo-mitov boljša zveza Gorenjske z Ljubljano in obratno, pa preko Poljanske in Selške doline ter Jelovice z delavskimi in industrijskimi središči na Gorenjskem, zlasti pa s Kranjem in Jesenicami.

Politično in vojaško vodstvo je tiste dni ocenilo, da so dani pogoji za splošno vstajo v Poljanski dolini. V nedeljo 21. decembra 1941 popoldne oziroma zvečer so odšle iz Cankarjevega bataljona po vaseh patrolje, ki so jih vodili domači aktivisti in organizatorji vstaje. Te so z zaupniki in simpatizerji OF oznanjale po vaseh, da je prišel čas splošne vstaje in da naj se vsi za orožje sposobni moški vključijo v partizanske vrste. Temu pozivu se je v nekaj dneh odzvalo iz območja Poljanske doline 275 mož in fantov, 51 pa jih je že prej bilo v hribih; tako je v decembrski vstaji bilo v partizanih iz Poljanske doline skupaj 326 ljudi; 261 samo z območja tedanjih občin Poljane in Javorje. Z območja sedanje občine Škofja Loka je bilo ob splošni vstaji decembra 1941 v partizanih skupaj 366 mož in fantov! iz Škofje Loke in okolice 22, iz Selške doline pa 18 (podatek za Škofjo Loko in okolico ter za Selško dolino verjetno ni povsem točen, ker ni odgovorov in sporočil od tistih, ki smo jim poslali podatke v preverjanje in dopolnitve). Podrobnejša slika o udeležbi v decembrski vstaji po občinah oziroma območjih je razvidna iz razpredelnice:

Občina in število vasi, odkoder so šli v partizane		Odšlo v partizane:				Cank. bat. Od teh v da ne	Dražgoše	Vrnilo domov	
		5.—21. 12. 41	22. 12 1941	23.—26. 12. 41	Skupaj				
Javorje	12	2	85	—	174	87	—	9	78
Poljane	16	34	116	24	87	169	5	62	100
Gorenja vas	10	10	14	2	26	24	2	17	9
Oselica	7	4	10	21	35	9	26	6	29
Ziri	2	1	3	—	4	4	—	4	—
Poljanska dolina skupaj	47	51	228	47	326	293	33	98	216
Škofja Loka in okolica	5	19	2	1	22	22	—	19	2
Selška dolina	5	16	—	2	18	18	—	13	5
Skupaj:	57	86	230	50	366	333	33	130	223

Pripominjamo, da so bili zgoraj navedeni podatki zbrani ob zadnjem popisu udeležencev vstaje decembra 1941 v Poljanski dolini oziroma v občini Škofja Loka. Znano je, da je že pred 23 leti Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani organiziral in s pomočjo Zveze borcev NOV izvedel popis članov partizanskih enot iz leta 1941. S tem popisom je bilo iz območja občine Škofja Loka zajetih 290 mož; od tega 258 iz *Poljanske doline*. Te podatke je navedel že Milan Zakelj v Loških razgledih 8, 1961.

Organizatorjem poljanske vstaje je bilo znano, da je tedaj iz Poljanske doline odšlo med partizane skupno nad 300 moških, zato je iz tega sledil zaključek, da v tem popisu niso bili zajeti vsi udeleženci poljanske vstaje. To dejstvo je terjalo ponoven popis udeležencev vstaje. Pobudo je dal Maks Krmelj-Matija s tem, da naj bi ponoven popis zajel vse moške, ki so se odzvali pozivu OF za odhod k partizanom, in bil hkrati podlaga za vse nadaljnje zbiranje in dopolnjevanje ter obdelavo podatkov in dogodkov ob poljanski vstaji in v prvih mesecih po njej.

Da bi novi popis dejansko zajel vse udeležence vstaje, je bilo treba najprej ugotoviti in sestaviti seznam tistih, ki so bili zajeti že s prvim popisom, potem pa na tej podlagi dognati in ugotoviti, kateri udeleženci vstaje prvič niso bili zajeti. Razen tega pa je bilo z novim popisom treba dobiti še nekatere druge podatke. Sezname so bili izdelani za posamezne vasi in občine in tako postali podlaga za ponoven popis in dopolnilno vpisovanje tistih udeležencev vstaje, ki ob prvem popisu niso bili zajeti, hkrati pa tudi podlaga za preverjanje, ali so se vsi ob prvem popisu v seznam že zajeti moški tedaj resnično odzvali pozivu OF in odšli v partizane.

Pri ponovnem popisu je sodelovalo 22 bivših borcev in aktivistov NOB. Popis je bil v glavnem izveden v drugem polletju 1980, deloma tudi še v letu 1981. Nekateri popisovalci niso zajeli vseh že mrtvih udeležencev vstaje in deloma tudi ne tistih, ki so kasneje prešli v sovražnikove vojaške formacije (domobranci, gestapo itd.). Naknadno so bile po poizvedbah pri svojcih ali znancih izpolnjene popisnice tudi za take udeležence.

Že pri sestavljanju seznama udeležencev poljanske vstaje na podlagi popisnic iz prvega popisa iz arhiva Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani se je ugotovilo, da je pretežni del popisnic izpolnjenih zelo pomanjkljivo. V znatnem delu te ne vsebujejo odgovorov na nekatera najvažnejša vprašanja. Po drugi strani pa tudi podatki, ki so v polah navedeni, v mnogih primerih niso točni, zlasti ne podatki o datumu vstopa v partizane. Tako se je med drugim iz zbranih podatkov videlo, da naj bi se bilo že po nekaj dneh vrnilo domov — do konca decembra 1941 tudi sedem udeležencev bitke v Dražgošah, ki so bili sicer že zajeti v seznamu teh borcev v knjigi Ivana Jana »Dražgoška bitka«, Ljubljana 1971. Pri preverjanju teh podatkov se je ugotovilo, da se je le eden od navedenih sedmih vrnil domov 6. januarja 1942. Pri ponovnem popisu in preverjanju podatkov se je ugotovilo tudi, da je v tej knjigi v seznam udeležencev bitke v Dražgošah zajetih šest borcev Cankarjevega bataljona, ki se te bitke dejansko niso udeležili.

Nadalje se je s popisom ugotovilo, da je v kartoteko članov partizanskih enot v letu 1941 pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani zajetih devet oseb, ki niso udeleženci poljanske vstaje in leta 1941 niso vstopili med partizane. Po drugi strani pa se je z novim popisom odkrilo 68 novih udeležencev poljanske vstaje, ki ob prvem niso bili zajeti. Od teh se je 53 udeležencev vstaje vključilo v sestav enot Cankarjevega bataljona; 15 pa je takih, ki so se odzvali pozivu OF za vstop med partizane in so prišli na določena zbirna mesta, vendar pa se potem zaradi nemških zased in velikih policijskih sil, ki so obkolile in napadle položaje Cankarjevega bataljona, niso uspeli prebiti do bataljona in so se potem vrnili domov. Takih udeležencev vstaje, ki niso prišli v sestav Cankarjevega bataljona, je ugotovljenih skupno 33, od teh jih je bilo v okviru sovodenjske partizanske skupine 19 že zajetih ob prvem popisu. Nadalje je bilo pri sedanjem popisu odkritih 15 ude-

ležencev poljanske vstaje, ki so bili udeleženci bitke v Dražgošah, pa doslej v seznam le-teh niso bili zajeti.

Iz podatkov, ki so navedeni v razpredelnici, vidimo tudi, da se je z območja občin Poljane, Javorje in Oselica razmeroma veliko število prostovoljcev — udeležencev poljanske vstaje, kmalu vrnilo na svoje domove. Vendar pa je kljub temu velikemu osipu sodelovalo v dražgoški bitki z območja sedanje občine Škofja Loka skupno 130 udeležencev decembrske vstaje, od tega 98 iz Poljanske doline, 19 iz Škofje Loke in okolice ter 13 iz Selške doline. Iz zbranih podatkov pa je ugotovljeno, da je v bitki v Dražgošah sodelovalo okrog 220 borcev Cankarjevega bataljona. Torej je bilo le okrog 90 udeležencev te bitke iz drugih krajev Gorenjske oziroma Slovenije.

Pri popisu je bilo ugotovljeno tudi, da je po bitki v Dražgošah oziroma po vrnitvi Bernardove čete v Poljansko dolino odšlo samovoljno domov nad 20 udeležencev te bitke, nadaljnjih 11 je bilo iz bataljona odpuščenih domov ali v druga zavetišča na zdravljenje, nad 30 pa jih je odšlo prezimovat deloma domov ali pa k znancem in sorodnikom, deloma pa preko meje v Dolomite potem, ko sta bili razpuščeni skupini Vinka Oblaka in Pavleta Peternela, medtem ko je bila skupina Rudi-ja Robnika napadena in razbita dne 22. januarja 1942 v Vinharjih. Dva udeleženca dražgoške bitke pa sta se takoj po bitki prijavila oziroma predala Nemcem. Od tistih, ki so odšli domov ali pa preko meje v Dolomite in Ljubljano, se jih dvajset ni nikdar več vrnilo v partizanske vrste, osem jih je kasneje odšlo celo k domobrancem. Nad 22 udeležencev dražgoške bitke pa so kasneje zajeli Nemci in jih poslali v zapore in taborišča. Od teh so jih pet ustrelili v zaporih, trije pa so umrli v taboriščih, otali pa so bili iz taborišč spuščeni domov, razen treh, ki so se vrnili šele po osvoboditvi.

Viri

Kartoteka za člane partizanskih enot leta 1941 pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. — Maks Krmelj-Matija: Lažje bi gledal smrt kot to strašilo, Loški razgledi 28, 1981. — Anton Peternel-Igor: Spomini na leto 1941 in na poljansko vstajo, Loški razgledi 18, 1971. — Ivan Jan-Srečko: Seznam padlih cankarjevcev v decembrskih, dražgoških in kasnejših bojih in seznam še živečih udeležencev bitke v Dražgošah. — Spomini avtorja in njegovo arhivsko gradivo. — Seznam udeležencev poljanske vstaje in bitke v Dražgošah. Seznam je bil napravljen na podlagi vprašalnikov za udeležence poljanske vstaje decembra 1941 ob popolnem popisu v letih 1980 in 1981.

Popis so izvedli naslednji aktivisti in borci NOB: Lado Jamar, Franc Tavčar, Jože Goličič-Lister, Pavle Kos, vsi iz Poljan nad Škofjo Loko; Amalija Stanonik, Vinharje; Maks Mrak, Dolenje Brdo; Pavla Grlevc, Predmost; Pavla Benedik, Jazbine; Janez Peternel in Justinka Peternel, Javorje; Janez Možina, Dolenčiče; Jakob Krajnik, Zapreval; Franc Galičič-Taras, Škofja Loka; Tone Peternel-Klemen, Koprivnik pri Sovodnju; Janko Fern in Stanko Fortuna-Simon, Kranj; Slavko Mezek in Slavko Sorli, Koper; Franc Čadež-Brko, Ignacij Dolenc-Nande, Janez Kokalj-Vitko in Francka Galičič-Urška, vsi iz Ljubljane.

Vsem navedenim popisovalcem se zahvaljujem za trud, požrtvovalnost in prizadevno delo, ki so ga opravili z izpolnjevanjem vprašalnih pol in pisanjem spominov za nekatere udeležence vstaje.

Življenje in usoda partizanskih skupin v Poljanski dolini pozimi 1941/42

Po bojih v Dražgošah, v katerih je sodelovalo tudi 98 borcev iz Poljanske doline, se je Cankarjev bataljon po tragediji na Mošenjski planini, kjer je padlo 13 tovarišev, dne 14. januarja 1942 na Kališniku na Jelovici razdelil na več skupin. Iz glav-

nine bataljona so bile odbrane Jeseniška, Storžiška in Rašiška skupina, ki naj bi odšle vsaka na svoje območje. Dejansko pa je iz sestava bataljona odšla tistega dne preko Jelovice proti Pokljuki le dokaj številna Jeseniška četa, ki sta jo vodila komandir Franc Benedičič in vodnik Franc Biček. Skupina je imela namen priti na Lipanco, kjer sta bila s Prešernovo četo komandir Boris Žvan in komisar Stane Bokal. Ker je dne 18. januarja 1942 pri Mrzlem studentcu na Pokljuki naletela na nemško zasedo, se je umaknila in tako ni dosegla Lipance ter združitve s Prešernovo četo. (To četo so naslednjega dne napadli Nemci in v večurnem spopadu so padli 4 borci, med njimi komisar Stane Bokal.) Jeseniška četa se je zatem razdelila na tri desetine; Jeseniški del čete je odšel naprej proti Mežakli in Jesenicam in potem pod Stol, Gorjanski del je ostal na Pokljuki, tretja desetina, ki je štela 13 mož, pa se je pod vodstvom Franca Bička odločila, da se vrne v Selško dolino. Po večdnevem napornem pohodu je Biček pripeljal to skupino na Šmarjetno goro pri Kranju. Od tod so iz njegove skupine odšli okrog 10. februarja 1942 v Kokrško četo Lojze Hrovat iz Begunj, Franc Šiška-Črto iz Kranja, Ivan Županec-Brico prav tako iz Kranja, Slavko Šveglj, emigrant iz Primorske, ki je živel v Trziču, ter Karel Kravcar iz Križ pri Trziču. V Kokrško četo jih je poslal komandant Jože Gregorčič. Ostale borce, med katerimi sta bila tudi Tone in Jože Dežman iz Lesc, verjetno pa tudi Maks Grilc iz Ribnega pri Bledu, pa je Franc Biček odpeljal v Selško dolino, kjer se je potem v Ojstrem Vrhu pridružil skupini Toneta Nartnika-Črničva.

Kako je potovala s Kališnika glavnina bataljona preko Zabrekev, Mohorja, Planice in Križne gore k Zalubnikarju v Breznico in potem naprej proti Poljanski dolini, je v svojem prispevku »Moji spomini na dr. Borisa Kocjančiča in dogodki, ki so naju povezovali« že opisal Svetko Kobal. Zato bom temu dodal le nekatere dopolnitve, še zlasti o pohodih in manevriranju glavnine bataljona v januarju 1942 in o usodi posameznih partizanskih skupin, na katere se je bataljon dne 21. januarja 1942 razdelil na Črnem kalu pod Blegošem, in kako so zimo prebile te skupine.

O tem pohodu je Franc Šubic-Gošar, po domače Narigarjev iz Bukovega Vrha, pripovedoval: »Iz Zabrekev se je bataljon odpravil preko Selške v Poljansko dolino, toda ne v polni sestavi, ker je nekaj skupin odšlo v druge smeri. Četa, ki ji je poveljeval Jaka Bernard, v kateri sem bil in ki je štela okrog 80 borcev, je šla preko Tomaža in Breznice proti Poljanski dolini. Jaz sem bil še vedno v vodu Lojzeta Pečnika. Po nekaj dneh je naša četa prišla na Gabrško goro. Mislil, da je to bilo v nedeljo 18. januarja 1942. Bil sem v skupini, ki se je nastanila pri Spodnjem Rovtarju v Gabrški Gori, Migut (Martin Pohleven iz Kremenika) pa pri Zgornjem Rovtarju. Naslednji dan sem bil dodeljen v patroljo, ki jo je vodil Rafael Buh iz Poljan in je imela nalogo prijeti Jernačevega Jožeta, ki je šel na županstvo v Javorje prijavit, da so v Gabrški Gori partizani. Po daljšem zasledovanju smo ga dobili pri Pešarju v Gabrški Gori za pečjo. Odvedli smo ga s seboj. Četa se je potem še isti večer zbrala in odšla po vojaški cesti proti Javorjam in od tam skozi Dolenčiče in Zakobiljek v Malenski Vrh. Naslednjo noč pa smo, kakšno uro preden se je zdanilo, odšli preko Gorenjih Raven in Hleviš proti Zetini. Komaj smo se v Zetini razmestili po hišah, pa smo se morali lačni, premraženi in izmučeni iz Zetine umakniti na Črni kal pod Blegošem, ker so nas zasledovali Nemci. Tu je poveljstvo sklenilo, da se četa razdeli na več manjših skupin, ki naj se vsaka posebej napoti na odrejeno območje ter poišče zatočišče za prezimovanje, a ko bo boljše vreme, naj se skupine zopet zberejo v četo. Tedaj sem bil dodeljen v skupino, ki ji je poveljeval Pavle Peternel, po domače Brdarjev iz Vinharjev.«

Tone Demšar-Aleš, po domače Ferjanov iz Delnic, pa se tega pohoda spominja in o njem pripoveduje takole: »Ko je bataljon s Kališnika preko Dražgoš, Mohorja in spodnjega dela Selške doline prišel v Tomaževo k Zalubnikarju, so nas tam razdelili na tri čete, in sicer Poljansko, Selško in Loško. Dodeljen sem bil v Selško četo, ki ji je poveljeval tovariš Vajs (Matija Udvanec). Zaradi visokega snega, veli-

kega mraza in neprestanega nemškega zasledovanja je bilo namreč gibanje celega bataljona skupaj silno težavno in preveč vidno. Zaradi te izredno težke situacije je vodstvo tedaj pri Zalubnikarju objavilo, da tisti, ki imajo možnost najti varno zatočišče, lahko gredo na svoje domove in tako prebijejo zimo, na spomlad pa se naj zopet vrnejo v svoje edinice. Kljub vsem težavam in močnim ozeblinam na nogah sem se ne glede na to možnost odločil, da ostanem pri četi, ker sem se tako počutil bolj varnega. Od Zalubnikarja je naša skupina odšla po vojaški cesti proti Martinj Vrh in nato v Malenski Vrh in od tod na Jelovico pod Blegošem. Ker so nas zasledovale močne nemške policijske sile, smo se potem mimo Heinriharjeve žage in preko Blegoša prebili v Farji Potok. Ta pot je bila silno naporna, kar se vidi iz tega, da smo za pot od Heinriharjeve žage, ki je nekje nad Volaško grapo oziroma Leskovicu v Blegošu, do Farjega Potoka, kar je razmeroma kratka razdalja, potrebovali cel dan. Šli smo v celem po snegu, ki ga je bilo ponekod več kot dva metra. Zato smo se na čelu kolone morali neprestano menjavati, ko smo delali gaz, po kateri smo se prebijali preko Blegoša proti Farjemu Potoku.»

V Selški četi sta bila tudi Marko Čadež-Pero, po domače Tonetov iz Delnic, in Julij Nardoni-Sever, po domače Kovačev iz Podobena. Marko Čadež navaja, da je četa šla za Jelovice preko Dražgoš, Mohorja, Planice, Rantovš, Ojstrega Vrha, Malenskega Vrha, Žetine in Blegoša v Farji Potok. Od tam sta s Tonetom Demšarjem iz Delnic odšla proti domu. To jima je dovolil komandir čete tovariš Vajs, ker sta bila hudo ozebla v noge, da so bile močno zatekle in se je iz njih cedilo. Bila sta tudi povsem izčrpana, da nista bila več sposobna za dolge in naporene pohode.

Julij Nardoni pa se spominja, da je bil tedaj zaradi izdajstva ustreljen na Črnem kalu Jernačev Jože iz Gabrške Gore. S pohoda proti Farjemu Potoku se dobro spominja počitka na Heinriharjevi žagi. V sobi za žagarja je bila precej velika kmečka peč, ki so jo po prihodu tako močno zakurili, da se je skozi razpoke na peči prebijal plamen. Njemu in še nekaterim se je pri gretju na peči ožgala obleka. Ko se je skupina ogrela in malo odpočila, je odšla proti Muravam, to je proti prevalu, nad katerim sedaj stoji planinska koča, in od tam v Farji Potok. Kmalu po prihodu v Farji Potok so dobili obvestilo, da se bližajo Nemci. Zato so se takoj umaknili proti Martinj Vrh in potem naprej proti Rovtu in Ojstremu Vrh, kjer so se jim pridružili Franc Biček in brata Tonček in Jože Dežman.

Tudi Stane Kersnik-Jelovčan, doma z Blejske Dobrave, se spominja, da je tedaj Selška četa šla preko Rantovš na vojaško cesto in potem naprej preko Predol v Malenski Vrh, kamor je privedel svojo četo tudi Jaka Bernard. Ta pohod je bil v noči z 19. na 20. januar 1942. Ker so patrolje, ki so bile naslednji večer poslane na obhod v okoliške vasi, ugotovile, da se z več strani bližajo Nemci, je bataljon naslednje jutro odšel iz Malenskega Vrha proti Žetini, nato pa se je umaknil na Črni kal. Od tod je po razdelitvi bataljona na manjše skupine odšla Selška četa, v kateri je bil Stane Kersnik, namestnik komandirja, preko Jelovice v smeri proti Leskovicu do Heinriharjeve žage, kjer je prenočila. Naslednji dan pa se je prebila v Farji Potok. Pri Selški četi sta bila tedaj tudi komandant Jože Gregorčič-Gorenjc in komisar Ivan Bertancelj-Johan.

Drago Vraničar-Fedja, prvoborec iz Škofje Loke, pa se spominja, da je bil Cankarjev bataljon razdeljen na čete in manjše skupine že na Kališniku na Jelovici. Poleg nekaj drugih so bile tedaj formirane tudi Selška, Škofjeloška in Poljanska četa — to navaja tudi Alojz Kokalj iz Hotovlje. Vse te enote, razen dela Selške čete, ki je ostal pri štabu bataljona v območju Mohorja in Bukovščice, so po dolgih in napornih pohodih prišle v Breznico. Od tam sta potem Škofjeloška in Poljanska četa pod vodstvom Jake Bernarda odšli najprej na Gabrško goro, potem pa v Malenski Vrh in od tam skupno z drugimi na Črni kal, kjer so se posamezne čete in skupine ponovno razšle. Škofjeloško četo je Jaka Bernard odpeljal s Črnega kala po vojaški cesti nazaj v Breznico, kjer je bila približno teden dni, potem pa je odšla h kmetu Jamniku pri Sv. Barbari. Tu je bila potem vse do nemškega napada 11. marca 1942.

Iz teh pričevanj izhaja, da se je tedaj v Malenskem Vrhju glavčina bataljona zopet zbrala. V Malenskem Vrhju so se partizani nastanili na domačiji Janeza Pintarja, po domače pri Jakaponu. Tu so domači pobili kravo, da so se partizani lahko po dolgem času do sitega najedli in nekoliko odpočili. Iz Malenskega Vrhja so partizani odšli 21. januarja 1942 okrog šestih zjutraj; šli so preko Hleviš, to je preval med Goro (Malenskim vrhom) in Mladim vrhom, proti Žetini, kjer so se potem ustavili. Ker pa so jih zasledovali Nemci, so se iz Žetine hitro umaknili na Črni kal pod Blegošem. Alojz Kokalj iz Hotovlje se spominja, da se je skupina, v kateri je bil, ustavila pri Andrejonu v Gorenji Žetini, kjer so jim takoj pričeli pripravljati hrano, ki pa je niso dočakali, ker so se Žetini približevale nemške kolone. Janko Fern iz Bukovega Vrhja se spominja, da so partizani ob umiku na Črni kal imeli nad Žetino dobre položaje, vendar pa se je poveljstvo odločilo, da zaradi mraza, utrujenosti in zaradi velike nemške premoči, katerih kolone so se hitro približevale Žetini, ne kaže sprejeti borbe. Spominja se tudi, da so se potem, ko so prišli na Črni kal, pred mrazom zatekli v barako, ki je tam ostala od bivše jugoslovanske vojske. Baraka je bila precej velika in prostorna, vendar pa zelo mrzla. V tej baraki so jih potem obvestili, da se je poveljstvo odločilo, da se zaradi lažjega in manj opaznega premikanja bataljon razdeli na več manjših skupin, ki naj odidejo vsaka na odrejeno območje. Vsi so se s tem strinjali. Poljanska četa je bila tedaj razdeljena na tri skupine. Fern je bil dodeljen v skupino Pavleta Peternela iz Vinharjev. Spominja se tudi, da so imeli v nahrbtnikih še nekaj hrane, ki so jo potem razdelili tako, da je vsak dobil za krožnik stopljenega loja ter malo moke in soli.

Po doslej zbranih podatkih so bili v posamezne skupine razporejeni borci takole:

Skupina Vinka Oblaka, po domače Primcovega iz Nove vasi v Žireh (pred odhodom med partizane je živel v Gorenji vasi) — 15 mož:

Jaka Flego, po rodu iz Istre, živel v Gorenji vasi; Milan Bajc, Boštinov iz Gorenje vasi; Viktor Osredkar, Lukov iz Gorenje vasi, Albin Mlakar, Mlakarjev iz Gorenje vasi; Franc Tavčar, Kosmov iz Poljan; Maks Dolinar, Logarjev z Dolgih Njiv; Valentin Hren, Šlapovec iz Zadobja; Peter Demšar, Rožancev iz Zadobja; Valentin Peternel, Zalešan iz Žirovskega Vrhja; Milan Žakelj, Barteljčkov iz Stare vasi v Žireh; Janez Žakelj, Barteljčkov iz Stare vasi; Rudolf Pagon, Jakapon iz Nove Oselice; Jernej Jezeršek, Škrbinov iz Stare Oselice; Janez Lazar, Homovcev iz Stare Oselice.

Skupina Rudija Robnika, Šiškarjevega iz Žabje vasi — 14 mož:

Alojz Dolinar, Babčín iz Žabje vasi; Ciril Petrič, Sovančarjev iz Žabje vasi; Jože Novak, Lukov iz Dolenjega Brda; Jože Malovrh, Gradešarjev iz Kremenika (živel v Srednji vasi); Donat Demšar, Šarovč iz Hotovlje; Jože Kržišnik, Kohar iz Hotovlje; Alojz Kokalj, Kohorjev iz Hotovlje; Miha Demšar, Bognarjev iz Predmosta; Jože Rupar, Razpatnišk iz Bukovega Vrhja (živel v Predmostu); Rafael Buh iz Poljan; Pavle Košir, Platišev iz Bukovega Vrhja (živel v Poljanah); Pavle Rihtaršič, Jurčkov iz Poljan; Janez Arnolj, Robidovcev iz Volče.

Skupina Pavleta Peternela, Brdarjevega iz Vinharjev — 18 mož:

Maks Čadež, Brejanov iz Hotovlje; Jože Galičič, Presečnikov iz Hotovlje; Viktor Galičič, Presečnikov iz Hotovlje; Jože Kisovec, Bolantačev iz Hotovlje; Franc Oman, Mihačev iz Hotovlje; Pavle Platiša, Tonceljnov iz Hotovlje; Jože Platiša, Tonceljnov iz Hotovlje; Maks Praprotnik, Cilindrov iz Hotovlje; Pavle Rus, Katern iz Hotovlje; Ive Šubic, Divjakov iz Hotovlje; Ciril Kržišnik, Planiškov iz Kremenika; Martin Pohleven, Migut iz Kremenika; Pavle Stanonik, Perkov iz Kremenika, Albin Oblak, Boštjancev iz Bukovega Vrhja; Franc Oblak, Pibrov iz Bukovega Vrhja; Janko Fern, Podskalarsk iz Bukovega Vrhja; Franc Šubic, Narigarjev iz Bukovega Vrhja.

S Črnega kala so potem posamezne skupine odšle vsaka proti njej odrejenemu območju.

Vinko Oblak je svojo skupino odpeljal po cesti na Prvo ravan pod Blegošem, od koder so se spustili v dolino proti Kopačnici, nato pa so nadaljevali pot proti Stari Oselici. Domačini iz Oselice so šli prezimovat na svoje domove, večina drugih pa je odšla proti Zirovskemu vrhu, kjer so se potem razšli še tisti, ki so tja prišli. Nekateri so prezimili doma, drugi pa pri sorodnikih ali prijateljih, nekateri pa so odšli na prezimovanje v Dolomite in v Ljubljano.

Tone Peternel-Klemen, po domače Vovšar s Koprivnika, se spominja, da se je po vrnitvi iz Dražgoš zglasilo pri njem šest tovarišev, med katerimi sta bila Vinko Oblak in Milan Bajc iz Gorenje vasi. Povedala sta mu, da so v Stari Oselici skrili orožje v neki kozolec. Prosila sta ga, naj poskrbi, da to orožje ne bi prišlo v roke Nemcem, ker bodo po to orožje sami prišli potem, ko bo sneg malo skopnel. Klemen je šel k Pavletu Gantarju, po domače Graparjevemu iz Koprivnika, s katerim je kot zaupnikom OF sodeloval pri organiziranju OF in vstaje. S Pavletom sta šla po orožje in ga odnesla, in sicer Pavle tri puške, Klemen pa dva puškomitraljeza. To orožje je odnesel v že prej pripravljeno skrivališče v gozdu blizu svoje hiše. Vinko Oblak je tedaj ostal pri njem v zavetišču okrog 14 dni. Ko pa so začeli Nemci zaradi izdaje delati v Oselici preiskave pri družinah v Dražgošah padlega Boštjana Jezerška in Franca Guzelja in ker se je bal, da bodo preiskovali tudi pri njem, je Klemen Vinka napotil k Bogatajevim v Koprivnik, kjer je ostal ta potem tudi približno 14 dni. In res so potem Nemci 9. februarja 1942 prišli aretirat Klemena in njegovega brata Jerneja Jezerška. Vse so odpeljali v zapore v Škofjo Loko. Klemena in njegovega brata Jožeta so Nemci po tednu dni spustili domov, ker jima niso mogli ničesar dokazati, medtem ko so ženo Boštjana Jezerška z vso družino izselili v Nemčijo; Jerneja Jezerška pa poslali v taborišče Mauthausen, od koder se je vrnil po osvoboditvi. Nadalje Klemen navaja, da so se nekako v drugi polovici marca 1942 začeli v bližini Homovcove domačije v Stari Oselici zbirati borci, ki so se januarja razšli in razkropili na vse strani. Iz te skupine so neki večer prišli k Pavletu Gantarju po tiste puške, ki jih je skrival od januarja. Partizanom je bil za vodiča eden Homovcovih fantov. H Klemenu sta tedaj prišla po puškomitraljeze Pavle Peternel iz Vinharjev in Tine Hren iz Zadobja. O tem, da sta ta dva prišla k njemu po orožje, Homovcev fant ni vedel. Kmalu zatem so zaradi izdajstva Nemci aretirali in odvedli v zapor dva Homovcova fanta. Eden od njiju je pri zaslišanju klonil in pri tem izdal tudi Pavla Gantarja. Zato so Nemci potem aretirali Pavla in njegovega brata Ivana. Slednjega so kmalu izpustili, ker je vso odgovornost glede orožja prevzel nase Pavle. Zato so Pavla odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau, od koder so ga kasneje zopet vrnili v Begunje, kjer je bil potem ustreljen. Medtem sta bila aretirana še dva druga Homovcova fanta in njun oče. Vseh pet Homovcovih so potem v Begunjah ustrelili. Klemena je tedaj rešilo to, ker Homovcev fant ni vedel, da je tudi on imel skrito partizansko orožje.

Skupina, o kateri pričuje Tone Peternel-Klemen, da se je zadrževala na območju Stare Oselice, je bila Poljanska četa, ki se je začela zbirati nekako sredi marca 1942. V četo so se začeli vračati predvsem tisti borci, ki so zimo prebili razkropljeni po raznih zatočiščih in krajih, deloma tudi preko meje.

Skupini Pavla Peternela in Rudija Robnika sta odšli s Črnega kala v poljanske hribe skupaj. O tem pohodu pripoveduje Franc Šubic, Narigarjev iz Bukovega Vrha, takole: »S Črnega kala smo odšli skupaj proti Prvi ravni v Blegošu in potem navzdol po Jezgurčevi senožeti proti Čabračam, kjer smo se ustavili na kmetiji Matije Likarja, p. d. pri Jezgurcu v Čabračah. Tu so nam skuhalo krompirjeve žgance in črno kavo. Nato smo šli mimo čabraške cerkve in kmeta Logarja na Gorenje Brdo in potem navzdol čez Dolenje Brdo proti Srednji vasi. Skozi Srednjo vas nas je mimo Globočkarja in Tičnika proti Sori vodil Rudi Robnik. Čez Soro smo šli po zasilni brvi in smeri proti Pečelinu pod vodstvom Rudija in Babčnega

Lojza.« (Maks Čadež iz Hotovlje se spominja, da so krenili po zasilni brvi zato, ker je bil most v Žabji vasi zastražen, oziroma so predvidevali, da je na njem zaseda. Zasilno brv so naredili tako, da so vrgli preko vode dve močnejši bruni, potem pa so se s pomočjo palice počasi pomikali po brvi na drugo stran.) »Po prečkanju Sore smo od Žabje vasi pot nadaljevali proti Bačnam. Na razpotju malo pred Bačnami smo se razšli. Rudi Robnik je s svojo skupino odšel proti Vinharjem, Pavle Peternel pa je z našo skupino odšel v Bačne, kjer smo se ustavili pri Pavlovi sestri Francki Krmelj, p. d. pri Jesenk, katere mož Maks je padel v Dražgošah.

Takoj po prihodu v Bačne so našo skupino zapustili in odšli proti domu Franc Oblak (ta je bil ranjen v roko in jo je imel v pestovalnici), Martin Pohleven in Pavle Stanonik. Nam ostalim pa je Francka skuhala žgance in mleko. Ko smo se najedli in malo odpočili, smo odšli mimo Vinharjev proti Kremeniku, kjer smo se ustavili na kmetiji Franca Kržišnika, p. d. pri Planišku, čigar sin Ciril je bil v tej skupini. Ustavili smo se zato, ker se je že daniło in z namenom, da bi se malo odpočili ter da bi potem kje v tamkajšnjem območju našli primerno zatočišče za prezimovanje. Komaj pa smo poleyli v hlevu k počitku, so nas domači obvestili, da se bližajo Nemci, ogrnjeni v bele halje. Nemško kolono smo opazili, ko je šla od Gobovška navzdol proti Stržinarju. Ko je nemška kolona prišla na prelaz za Stržinarjem in se napotila proti Planišku, se je naša skupina v času, ko je hrib zakrival Nemcem pogled proti Planiškovi domačiji, takoj umaknila v gost smrekov gozd za Planiškom v Brdarskem kuciju. Za nami pa je najmlajši Planiškov sin Franc zabrisal sledove. (Ciril je ostal kar doma, ker je bil še zelo mlad in zato manj sumljiv.) To mu je bilo olajšano zato, ker se je skupina umakala po gazi, ki je ostala, ko so prejšnje dni vozili gnoj na njivo, in to skoraj do gozda, v katerega smo se umaknili. V tem gozdu smo v hudem mrazu, okrog 30 stopinj pod ničlo, prebili ves tisti dan. Slišali smo vpitje in streljanje ter videli dim, ki se je dvigal oziroma valil iz dveh domačij, ki so ju tisti dan požgali Nemci. Pri Muhu v Vinharjih so odkrili skupino Rudija Robnika, pri Boštjancu v Bukovem Vrhu pa so dobili v hiši domačega sina Albina, ki je bil z nami v skupini pa je šel domov, da bi se preoblekel in se spet vrnil k nam. Nemci so ga ustrelili, domačijo pa izropali in požgali.

V takšni situaciji naš vodnik oziroma poveljnik Pavle Peternel ni videl izhoda in možnosti, da bi vsa skupina skupaj prezimila ter počakala pomladi, ko naj bi se vsa četa ponovno zbrala. Zato je Pavle, potem ko se je znočilo, predlagal, pravzaprav odredil, da naj orožje in municijo odložimo in začasno skrijemo pod vejevje bližnjega grma, ki ga je ukrivil sneg. To smo tudi napravili, odprtino in grm pa smo potem še zadelali s snegom. Ko je bilo to opravljeno, nam je Pavle kot poveljnik skupine dejal, naj se razidemo in se posamično prebijamo, kakor kdo ve in zna, v nujni potrebi pa naj poiščemo zatočišče tudi preko meje v Dolomitih. Skupina se je potem hitro razšla, in sicer v glavnem na svoje domove. Naposled sva ostala Janko Fern, to je Podskalarjev iz Bukovega Vrha, in jaz sama. Tedaj nisem več imel svojega doma, ker so našo domačijo požgali Nemci nekaj dni po tistem, ko je Janez streljal doma na nemškega finančarja in sva odšla med partizane; pravzaprav je tedaj odšla k partizanom vsa naša družina. (Narigarjevo domačijo so požgali 13. decembra 1941). S Podskalarskim Jankom sva se odločila, da greva proti Bukovemu Vrhu in skušava kje dobiti zatočišče, če pa nama to ne bo uspelo, sva pa sklenila, da se umakneva čez mejo v Dolomite. Spotoma sva se oglasila v nekaterih hišah. Povsod so se naju ustrašili, nama na hitro dali kaj jesti ali piti, potem pa so nama več ali manj vljudno povedali, da se naju zaradi nemških represalij ne upajo sprejeti in dati zatočišče. Tako sva potem prišla do Podskalarja, kjer sva prenočila. Janko je ostal doma v zanj napravljenem skrivališču, meni pa ni kazalo drugega kot iti naprej. Odločil sem se, da bom odšel preko meje do svojega znanca in oddaljenega sorodnika v Buhov mlin na Betajnovi. K njemu sta se že pred menoj zatekla oče Tomaž, star 56 let, in sestra Angela, ker na nemški strani nista uspela dobiti zatočišča.«

Znano je, da je Rudi Robnik pripeljal svojo skupino v četrtek 22. januarja 1942 zjutraj, ko se je že danilo, h kmetu Pavletu Kalanu, po domače k Muhu v Vinharje. Čeprav se je ta zavedal, da se s tem ko daje partizanom zatočišče, izpostavlja nevarnosti hudih nemških represalij, je skupino vseeno sprejel pod streho. Vendar pa se je z Rudijem dogovoril, naj zunaj ne postavlja straže, da ne bo takoj opazno, da so na domačiji partizani. Borci so razen Rudija in Jožeta Kržišnika, ki sta šla z gospodarjem v hišo (tako se imenuje na Poljanskem v kmečki hiši prostor kjer je dnevna soba), odšli v hlev k počitku. Ker so bili od dolgega in naporenega pohoda zelo izmučeni in izčrpani, so hitro pospali. Buden je ostal le Rafael Buh in to ne, da bi bil določen za stražo, temveč na lastno pobudo, ker se je bal., da jih zaradi morebitnega izdajstva lahko odkrijejo Nemci. In to se je res zgodilo. Izdajalec Polde Alič iz Žabje vasi je namreč policijo v Poljanah že ponoči obvestil, da so šli partizani skozi Žabjo vas. Zato so nemške kolone takoj odšle v zasledovanje. Ko je tedaj Rafael sedel v hlevu na stelji in čistil puško, so se odprla vrata in noter je stopil nemški policist. Spogledala sta se, nakar se je Nемец zadenjski umaknil in zaprl vrata za seboj. Rafael je tedaj hitro zbudil speče soborce in takoj so se odločili, da sprejmejo borbo in se skušajo prebiti skozi edina hlevska vrata v spodaj ležeči gozd. Tedaj so napadli tudi Nemci. Borci v hlevu so napad odbili ter se začeli prebijati skozi nemške klešče tako, da so vrgli bombo in z vso močjo s puškomitraljezom in puškami nažigali skozi vrata proti položajem Nemcev. Pri preboju so padli Alojz Dolinar, Ciril Petrič, Jože Novak in Donat Demšar; Pavle Košir pa je bil težko ranjen in je kasneje izkrvavel, medtem ko se je Rudi Robnik v brezupnem položaju ustrelil sam, ujet pa je bil Jože Kržišnik.

Gospodinja Muhove domačije Pavla Kalan pa je o teh dogodkih povedala: »Dobro se spominjam tistega mrzlega zimskega jutra. Ko smo zaradi dnevnih opravil že vstali in se je začelo daniti, je prišla k nam skupina 14 partizanov, ki jih je vodil Šiškarjev Rudi iz Žabje vasi. Z možem sta se dogovorila, da se bodo partizani umaknili v hlev, da se bodo odpočili in ogreli. Rudi in Kohar iz Hotovlje (Jože Kržišnik) sta šla z možem v hišo. Rudi je moža zaprosil, naj prinese čevlje, ki jih je bil pustil pri nas. Mož je šel ponje v hlev, jaz pa sem šla, da bi zakurila v peči. Ker čevljev ni našel, se je mož vrnil v hišo. Čevlje sem namreč spravila jaz in sem vedela, kje so, zato sem odšla ponje. Oni trije pa so ostali v hiši. Ko sem se s čevlji vračala, sem videla, da pod kozolcem iz poljanske strani prihajajo Nemci, druga kolona pa se je tedaj bližala proti naši hiši iz Vinharjev navzdol, tretja pa je prihajala od Kremenika. Tako so domačijo obkoljevali iz treh strani. Ko sem torej Nemce zagledala, sem hitro stekla v hišo in povedala, da se bližajo Nemci. Medtem so jih opazili tudi oni. Tedaj sta Rudi in Kohar stekla v vežo, da bi ušla iz hiše pri zadnjih vratih, pa je bilo že prepozno, zato sta skočila v shrambo in se ulegla pod mizo. Zatem so prišli v hišo Nemci in začeli naju spraševati o partizanih. Skušala sva vse utajiti in odgovorila, da o njih nič ne veva in da se pri nas niso zglašili. Tedaj so Nemci začeli preiskovati po hiši in pri tem odkrili v shrambi Rudija in Koharja. Ko je Rudi videl, da ni izhoda, se je ustrelil sam. Vedel je, da je razpisana velika nagrada tistemu, ki bi ga ujel ali ustrelil. Koharja so Nemci zgrabili in ga takoj vklenili. Kljub temu pa so možu veleli, naj prinese vrvi, s katero so potem ujetnika zvezali. Kohar je prišel z Rudijem in možem v hišo zato, da bi dobil tiste čevlje, ki so bili shranjeni pri nas. Bil je namreč zelo ozebel v noge in je zato potreboval dobre in večje čevlje. V tem so Nemci odkrili partizane tudi v hlevu. Začel se je boj. Borci so iz hleva streljali skozi vrata, Babčini Lojz iz Žabje vasi pa je stopil na betonsko korito za napajanje živine in začel skozi okno z mitraljezom tolči po Nemcih ter pozival druge, naj se pod kritjem njegovih strelav prebijejo skozi vrste napadajočih Nemcev. Pri preboju je potem padel, razen njega so pri preboju iz hleva padli še štirje, med njimi tudi Platišev Pavle, ki je bil težko ranjen in je potem izkrvavel, ostalih sedem pa se je uspelo prebiti v gozd pod hlevom.

Ko so Nemci prišli v hišo, so možu in meni takoj zagrozili, da bodo vse nas postrelili, če bo kdo izmed njih padel. Med bojem so zgnali v hišo vso družino: mene, moža, moževo mater Nežo, hčerki Mileno in Elo, deklo Milko Mezek in ujetega Jožeta Kržišnika, ter nas potem odgnali iz hiše. Pred hišo so nas postavili v vrsto in nam z naperjenimi puškami grozili, da nas bodo postrelili. Tako so nas za streljanje postrojili trikrat. Najprej pred hišo, potem pod lipo in končno pri sadni sušilnici. Vselej so nas postavili v vrsto tako, da je bil na čelu mož, zraven njega jaz, nato mati, potem dekla in starejša hčerka Milena; medtem ko sem mlajšo hčerko Elo imela ves čas v naročju. Potem pa so začeli požigati. Najprej so zažgali hlev, potem pa še hišo. Ob gorečem hlevu se je vžgal tudi velik kozolec dvojniki in tako je zgorela vsa domačija, skupaj z njo so zgoreli tudi nekateri padli partizani. Preden so začeli požigati, so izropali domačijo in odgnali živino iz hleva. Nam pa niso dovolili, da bi se vsaj toplo oblekli in vzeli najnujnejše. Nato so nas postavili v vrsto za odhod in vsakemu dodelili svojega stražarja. Mati Neža je ob izgonu iz hiše v naglici nataknila samo šolne (nizke čevlje), ki so se ji potem ob hoji po slabi gazi v globokem snegu sneli in ostali v snegu, pa ji stražar ni pustil, da bi jih ponovno obula, temveč so jo boso v hudem mrazu (28 stopinj pod ničlo) gnali naprej proti Poljanam. Iz Poljan so potem vso našo družino razen dekle Jageršnikove Milke iz Srednje vasi, ki so jo spustili domov, odpeljali s kamijonom v Gorenjo vas. Z nami je bil na kamijonu tudi ujetnik Jože Kržišnik. Iz Gorenje vasi so nas potem peljali drugi dan v Šentvid pri Ljubljani, nato pa po šestih tednih v Rajhenburg (sedaj Breistanica), od koder so nas odpeljali v izgnansko taborišče Straubing na Bavarskem. Tam je mati Neža umrla, ostali pa smo se po osvoboditvi vrnili domov. Po vrnitvi sva z možem na zidovih, ki so ostali od pogorišča, takoj pričela z obnovo hiše in hleva. S skromno pomočjo Obnovitvene zadruge sva ti stavbi s hudim garanjem spravila pod streho in usposobila za uporabo, vendar pa poslopij v celoti nisva uspela obnoviti vse do danes.«

Ti dogodki so hudo pretresli vso tamkajšnjo okolico in prebivalstvo prestrašili, niso ga pa mogli zlomiti. Znaten del prebivalstva se je iz strahu pred represalijami sicer pasiviziral, vendar pa so mnogi med njimi še naprej ostali simpatizerji OF in partizanov ter nudili pomoč s hrano in z drugimi potrebščinami.

Dogodkov tega dne se spominjata tudi Ivanka Galičič (Presečnikova) in Pavla Gerlevc (Bolantačeva), obe iz Hotovlje. Ivanka se spominja, da so tisto jutro med peto in šesto uro prišli do Presečnika Nemci in takoj začeli tolči po vratih, da naj jim odpro. V hiši na peči je tedaj ležal Ivančin brat Francelj, ki je tudi bil borec Cankarjevega bataljona (ta ni bil v Dražgošah, ker je v tistem času opravljal neke druge naloge). Ko je zaslišal Nemce, je Francelj hitro skočil v hlev, ki je s hišo pod isto streho, kjer se je skrival v jasli. Ko so potem Presečnikovi odprli Nemcem, ki so razbijali po vratih, so ti vprašali za najkrajšo pot do Muhovih. Presečnikova domačija leži namreč v globeli pod Muhom. Ko so dobili pojasnilo, da od tod vodi proti Muhu le ena pot, so odšli naprej. Kmalu po tistem so zaslišali streljanje. Zvečer tistega dne se je pri Presečniku zglasilo več borcev, ki jih je vodil Rafael Buh, imen drugih se več ne spominja. Ko so jim postregli s kruhom in žganjem, so odšli v bližnjo prazno Pečelarjevo bajto. Koliko časa so bili v bajti in kam so potem odšli, Ivanki ni znano. Spomni pa se, da sta drugo noč prišla domov brata Jože in Viktor. Z njima je bil tudi Mihačev Francelj. Domači trije in Mihačev so potem zimo prebili doma. Kasneje se jim je pridružil že Brdarski Pavle.

Znano je, da sta se Rafel iz Poljan in Robidovcev Janez iz Volče kmalu po dogodkih pri Muhu pridružila Škofjeloški četni. Janez je padel 11. marca 1942 pri Jamniku pri Sv. Barbari, ko so Nemci napadli Škofjeloško četo. Rafel je tedaj, priseben kot je bil, takoj v začetku nemškega napada s krampom odstranil močno železno mrežo iz okna na zadnji strani hiše, skozi odprtino pa so se potem partizani prebili iz hiše, ki so jo Nemci obkoljevali.

Pavla Gerlevc pa je pripovedovala: »*Ko smo v Poljanah zvedeli, da se partizani vračajo iz Dražgoš v domače kraje, sem tisto usodno jutro ob pogledu na ledene rože na oknih sama pri sebi dejala, hvala Bogu, da je sedaj po tolikih naporih in prezebanju brat (Jože Kisovec) lahko kje v zavetju na toplem, pri tem pa nisem mislila, da medtem že leži v mrzlem snegu s prestreljeno glavo pod Perkom v Kremeniku. Brat Jože in Boštjanec Albin iz Kremenika sta bila v skupini Brdarskega Pavleta. Ko je ta skupina tisto jutro prišla k Planišku v Kremenik in se tam ustavila, sta Jože in Albin odšla na kratek obisk k domačim. Albin je šel domov, da bi se preoblekel in tudi topleje oblekel. Jože pa je šel h Kosmačarju v Bukov Vrh, kjer je bila doma njegova žena Micka, ki je tedaj živela doma s sinčkom Dragom. Na nesrečo pa so tisti dan po tamkajšnjih hribih križarile nemške smučarske skupine, ki so skušale odkriti, kje se zadržujejo oziroma kam so se zatekli partizani, ki so ponoči šli skozi Žabjo vas. Ena teh skupin se je prismočala mimo Kosmačarja in tam dobila v hiši brata Jožeta. Zvezali so ga z žico in odpeljali s seboj proti Kremeniku. Spotoma so se ustavili pri Boštjancu v Bukovem Vrhu in dobili v hiši domačega sina Albina. Hišo so zažgali, Albina pa ustrelili in vrgli v ogenj, nakar so se z materjo Jerico in hčerko Ivano, ki so ju ustrelili, napotili proti Poljanam. S seboj so zvezanega gnali tudi mojega brata Jožeta, katerega je nemški policist, ki ga je vodil, pod Perkovo hišo v Kremeniku ustrelil v glavo in ga pustil v snegu. Ko sem to zvedela, sem vpričo Nemcev na glas jokala po Poljanah. Po nekaj dneh smo dobili dovoljenje, da Jožeta lahko pokopljemo na pokopališču v Poljanah. Ko smo ga polagali v grob, se je približala Boštjančova Marjanca, ki je prinesla v rjuho zavite zogljenene ostanke brata Albina. Te ostanke smo potem položili v grob k Jožetu in ju skupaj pokopali.«*

V takšni situaciji so se razšle vse tri skupine. Po doslej znanih podatkih so odšli na prezimovanje v Dolomite razen Narigarjevih iz Bukovega Vrha še: Alojz Kokalj, Jože in Pavle Platiša, Maks Praprotnik in Pavle Rus, vsi iz Hotovlje; Miha Demšar iz Predmosta; Peter Demšar in Valentin Hren iz Zadobja ter Martin Pohleven iz Kremenika. Iz Selške skupine pa je nekako ob koncu februarja odšel v Dolomite Vinko Jelovčan iz Malenskega Vrha. Čez zimo pa so odšli v Ljubljano Pavle Inglič (ta je potem odšel v Novo mesto) in Viktor Osredkar iz Gorenje vasi; Jože Malovrh iz Srednje vasi; Franc Tavčar iz Poljan ter Maks Čadež in Ive Šubic iz Hotovlje. Milan Bajc iz Gorenje vasi pa je odšel v Vipavsko dolino, tja, kjer je bil rojen. Tam se je pridružil partizanom in kasneje padel kot komandant bataljona.

Četrto skupino, to je Selško četo, je vodil komandir Matija Udvinc-Vajs. Ta je bila med vsemi najbolj številna. S to skupino sta se prebijala tudi komandant in komisar Cankarjevega bataljona ter Kamniška skupina, ki jo je sicer vodil Matija Blejc-Plamen. Kamniško skupino, ki je štela 12 mož, je iz Selške čete v začetku februarja odpeljal Matija Blejc na kamniško območje.

Iz vsega že doslej povedanega je Selška četa odšla s Črnega kala v smeri proti Heinricharjevi žagi v Blegošu nad Leskovicco, od koder je potem preko Blegoša nadaljevala pot proti Farjemu Potoku. Ko se je skupina spustila semkaj in prišla do prvih hiš, je tam že bila nemška policijska zaseda. Ker pa so bili v zasedi Luksemburžani, se je zaseda pritajila in prihajajočih partizanov ni napadla. Skupina se je nič hudega sluteč razšla po hišah. Ko je skupina ugotovila, da so v bližini Nemci, je po kratkem počitku odšla naprej proti Martinj Vrh, od tam pa čez Ojstri vrh do vasi Golica.

Teh pohodov in manevriranja Selške čete se spominja tudi Vinko Jelovčan-Sokol, Kovnikarjev iz Malenskega Vrha: »*Ko smo prišli lačni in zmučeni od naporenega pohoda v Farji Potok, so nas razmestili po hišah. Dodeljen sem bil v zadnjo hišo ob stezi proti Črnemu kalu. V neki hiši so za nas pripravljali hrano. Še preden je bila hrana skuhana, smo že bili obveščeni, da se približujejo Nemci. Tedaj se je*

govorilo, da smo bili izdani. Hitro smo se umaknili iz vasi in odšli proti Martinj Vrh, kjer smo se vsi premrli in lačni ustavili pri neki kmetiji. Tu smo jedli iz svinjskega kotla, in sicer tako, da smo drug za drugim šli mimo kotla in jemali iz njega; tako tudi dvakrat ali trikrat. Na prošnjo oziroma zahtevo, da bi nekaj časa ostali na tej kmetiji, da bi se malo opomogli od prestanih naporov in hudega mraza, je gospodar to odločno odklonil. Dejal je, če boste vi ostali, se bom jaz umaknil s svojo družino, ker bodo Nemci, če to zvedo, tako vse požgali in uničili, nas pa odgnali v taborišče. Zato smo odšli naprej in končno prispeli v Golico, kjer smo ostali več dni. Tedaj nas je bilo še okrog 35. Iz Golice smo potem spet odšli proti Poljanski dolini; odšlo nas je le še okrog 12. Ustavili smo se v Martinj Vrh, kjer pa nas kmetje iz strahu pred Nemci niso upali sprejeti pod streho. Skupina se je nato nastanila v prazni oglarski kolibi nekje pod Mladim vrhom ali Koprivnikom. Nekdo iz vodstva pa se je dogovoril z nekim kmetom, ki je bil naša zveza, da bo skrbel za hrano in nam jo prinašal. Isti kmet je potem vsak dan pod noč peljal s sanmi gnoj na njivo, na katerih je imel tudi posodo s hrano, ki jo je postavil na dogovorjeno mesto, kamor smo jo šli potem iskat. Z njive pa je šel s sanmi precej daleč naokrog, da smo lažje zabrisali sled, ko smo šli po hrano. Sled smo zabrisali tako, da smo za seboj vlekli smrekove veje. V kolibi smo kurili samo ponoči, čez dan pa smo bedeli in stražarili, da nas ne bi presenetili in napadli Nemci. V tej kolibi smo bili kakšen teden dni, potem pa smo šli v Gabrško goro. Tam smo se v gozdu nad vasjo Podobeno namestili v listnjak kmeta Antona Stanonika, po domače Kovšaka. Od tam sem po nekaj tednih odšel domov in potem v Dolomite na prezimovanje.»

To skupino je najprej vodil Tone Nartnik-Črnič, po vrnitvi s Pokljuke pa se je skupini v Ojstrem vrhu z nekaj borci pridružil tudi Franc Biček-Bruno. Ta je bil potem vodnik te skupine oziroma voda Selške čete; Nartnik pa je bil politdelegat. Glavnina Selške čete s komandirjem Vasjom pa se je zadrževala v Selški dolini. To skupino so potem 27. marca 1942 na Planici nad Crngrobom napadli Nemci. V večurnem hudem boju je ob preboju padlo 15 borcev, med njimi član CK KPS in Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet tovariš Stane Žagar in komandir čete Matija Udvanc-Vajs.

Julij Nardoni-Sever, po domače Kovačev iz Podobena, navaja, da je skupina, ki sta jo vodila Biček in Nartnik, zimo prebila v Kovšakovem listnjaku. Le enkrat se je za nekaj dni umaknila drugam in to zaradi tega, ker je tedaj odšel domov Vinko Jelovčan. Ta je bil nekega večera proti koncu februarja z Jakom Galičičem-Volačenom iz Zakobiljeka, poslan v patroljo. Julij je bil tisti večer z več drugimi dodeljen patrolji, ki je šla v Delnice. Iz patrolje, ki je šla proti Zakobiljeku, se je vrnil Volačen sam in povedal, da je Vinko odšel domov. Tedaj je skupina v bojazni, da ne bi Vinko kaj izdal, takoj zapustila listnjak in odšla preko Loma in Jazbin pod Lovsko Brdo. Ker se zaradi konspiracije niso hoteli kazati ljudem, so skrivaj odšli v Platišev senik. Do senika so prišli po gazi oziroma po tiru sani, s katerimi je Platiševa Katre iz Lovskega Brda vozila gnoj na njivo pri seniku. Ta čas, ko so bili v seniku, je iz Malenskega Vrha skozi Lovsko Brdo prišla nemška patrolja. Ta se je proti Volči napatila po izvoženi gazi, ki je peljala proti seniku, torej po gazi, po kateri je Katre vozila gnoj. To namero nemške patrolje je videl Anton Pintar, po domače Tominc iz Lovskega Brda. Stopil je za Nemci in jim pojasnil, da gaz po kateri nameravajo iti, vodi na njive, kjer se konča in je tako patroljo napatil na vaško pot proti Volči. S tem je, ne da bi vedel, da so v seniku partizani, preprečil, da jih Nemci niso odkrili. Tudi partizani niso vedeli za nemško patroljo, čeprav je bila le nekaj sto metrov oddaljena od senika. Za Nemce so zvedeli šele zvečer, ko so se zglasili pri Tomincu v Lovskem Brdu (gospodinja kmetije je bila teta Julija Nardonija). Brž, ko so potem ugotovili, da Nemci niso prišli k listnjaku v Gabrški gori in da o njem ter partizanih niso poizvedovali, se je skupina vrnila. Iz listnjaka je skupina v drugi polovici marca najprej odšla taborit pod

Mladi vrh, sredi aprila pa na območje Selške doline, kjer se je združila s preostalimi borci prvega voda Selške čete. Za komandirja čete je bil tedaj imenovan Franc Biček.

Po zbranih podatkih so bili v februarju 1942 v skupini trinajstih, ki je bila tedaj v Kovšakovem listnjaku v Gabrški gori:

Anton Nartnik-Črnič, Anžonovcev z Dolgih Njiv pri Lučinah, ki ji prej kot gradbinski delavec živel v Kranju; Franc Biček-Bruno, doma iz Primorske, ki je kot emigrant živel v Kranju; Anton Dežman-Tonček, doma iz Lesc; Jože Dežman, doma iz Lesc; Maks Grile-Smrekar, doma iz Ribna pri Bledu; Stane Stanovnik, doma iz Horjula, februarja 1942 je bil ustreljen v Martinj Vrh; Jaka Galičič, Volačen v Zakobiljku, doma v Volaki; Silvo Štibelj-Dimač, Dermotov iz Javorjev; Dominik Štibelj, prav tako Dermotov iz Javorjev; Maks Kos-Krištof, Močinkarjev iz Podobena; Julij Nardoni-Sever, Kovačev iz Podobena; Vinko Jelovčan-Sokol, Kovnikarjev iz Malenskega Vrha; Jože Krmelj-Skrbec, doma iz Planine pri Polhovem Gradcu, živel v Stražišču pri Kranju.

V marcu se je v to skupino vključil tudi Pavle Inglič-Bar, po domače Barbarčev iz Gorenje vasi, ko se je vrnil iz Novega mesta, kamor je odšel po bitki v Dražgošah. V začetku aprila 1942 sta v to skupino prišla tudi brata Rok Celar-Nande in Jože Celar-Ralc, doma z Brega pri Preddvoru. K partizanom sta odšla z Babne gore v Dolomitih, kamor sta se bila umaknila zaradi nevarnosti aretacije. Rok je bil predtem oskrbnik Obrtniškega doma na Govejku.

Naposled naj opišem še, kako sem to zimo prebil jaz in skupina, v kateri sem bil. Začnem naj z dogodki 27. decembra 1941, ko so Nemci z vseh strani napadli položaje Cankarjevega bataljona. Tedaj je naša skupina zaradi provokacije zapustila odrejeni položaj, kasneje, ko se je zadeva razjasnila, pa povratek ni bil več mogoč, ker je medtem močna nemška kolona zabila klin med našo skupino in položaji bataljona na Kovskem in Bukovem Vrh. Dogodki so potekali takole:

V noči s 26. na 27. december 1941 je skupina sedmih ali osmih borcev iz naše desetine, ki je spadala v vod, ki sta ga vodila moj pokojni brat Janez kot vodnik in Henrik Biček kot politdelegat, dobila nalogo, da gre v zasedo k poti, ki vodi iz Loga proti Kovskemu Vrh. Odšli smo okoli druge ure ponoči. Del skupine je ostal v zasedi kmalu pod Kovskim Vrhom na neki vzpetini, medtem ko je patrolja, ki jo je vodil brat Janez (v njej smo bili še jaz, Jože Kokalj, Jernejev z Volče, in Tone Čadež, Tonetov iz Delnic), šla na Log prav do ceste, da bi ugotovila, ali so kje v bližini Nemci. Ker ni bilo nič slišati in ni bilo o njih nobenih znakov, smo se vrnili na vzpetino nad Logom, kjer smo ob poti čakali, da se je zdanilo, potem pa smo se vrnili k zasedi naše skupine pod Kovskim Vrhom. Okoli enajstih je prišla izmena, nakar smo se vrnili k Dolincu na Kovski Vrh k svojemu vodu. Tu mi je brat Jože povedal, da je v tej noči zopet odšlo domov nekaj borcev iz območja Javorjev. O tem sem takoj obvestil Henrika Bička in komandirja čete Jaka Bernarda. Kmalu zatem je bilo kosilo, in ko smo komaj pojedli, je prišla patrolja s sporočilom, da se bližajo Nemci. Komandir čete je takoj sklical zbor in naredil razpored obrambnih položajev, ki jih morajo zasedati posamezne desetine. Skupina, v kateri sem bil z bratom Janezom in Jožetom, je dobila nalogo, da zasede položaje pod vasjo po obronku neke njive. Z bratom Jožetom, ki je bil puškomitraljezec, sva bila na skrajnem desnem krilu frontne črte, ki smo jo še imeli v rokah. Ko je brat Jože s svojim pomočnikom še iskal najbolj primeren položaj, jaz pa prav tako desno od njega, sva zaslišala z leve strani neke klice. Ko sva se ozrla v to smer, sva videla, da se vsa skupina pomika nekam v levo v grapo navzdol. Zadnji v koloni pa je nam mahal z roko, naj gremo za njim. Zaradi oddaljenosti nismo razločno slišali, kaj nam vpijejo. Tedaj pa se je na hribu pred nami pojavil Maks Krmelj in nam klical, naj se vsi vrnemo. Tedaj sva tudi z bratom Jožetom začela vpiti borcem pod nama, naj počakajo. Stekla sva za njimi in jih globoko v grapi dohitela in ustavila. Jaz in brata Janez in Jože smo jih skušali prepričati, da se takoj vrnemo na naš obrambni položaj. Nekateri so spočetka temu ugovarjali, zlasti Franc Kokalj, Jernejev z Volče, ki je med drugim dejal,

»da ni prišel zato, da bi zgubil življenje za komunizem«. Pred okupacijo je bil funkcionar pri fantovskem odseku Katoliškega prosvetnega društva v Poljanah, zato je imel predsodke in strah pred komunizmom. Kakor mi je kasneje povedal Maks Krmelj, je Francelj prejšnji dan po prisegi, ki je bila v Dolincovem hlevu na Kovskem Vrhu, začel z njim dokaj ostro razpravo o ciljnih in namenih OF in partizanske borbe. Med drugim je Krmelja vprašal, kaj bo s kraljem in kraljevino, ker se govori predvsem o delavski razredni borbi in o komunizmu. Pri tem se je skliceval na govore, ki jih je imel Stane Žagar pred prisego dne 24. decembra 1941 na Koširjevem hlevu v Valterskem Vrhu in tisti dan pred prisego v Dolincovem hlevu. S Krmeljevimi pojasnili očitno ni bil zadovoljen, zato je še naprej godrnjal in menil, da je cilj partizanske borbe izgon okupatorja, ne pa odprava monarhije, kot je videti sedaj.

V prerekanju v grapi, kaj narediti, smo odkrili tudi, da je prav Jernejev Francelj s provokacijo povzročil, da je skupina zapustila položaj. Bil je na levem krilu in je tedaj zavpil: »Fantje, gremo, za menoj!« in s tem povzročil odhod skupine s položajev. V skupini smo bili: Jernejevi trije z Volče (Francelj, Jože in Janez Kokalj); jaz in brata Janez in Jože Peternel (po domače Berncovi iz Delnic); dalje Janez Kisovec (Degerinov); Anton Čadež (Tonetov) in Bernard Naglič (Šuštarjev) — vsi iz Delnic, in Franc Krek (Mihačev) iz Volče. Po daljšem prerekanju so se razen Jernejevega Francelja vsi ostali odločili, da gremo nazaj na položaj. Toda bilo je prepozno, ker je medtem močna nemška kolona prodrla po grebenu nad nami proti Bukovemu in Kovskemu Vrhu. Ker je vseokrog pokalo in so na položajih nad nami bili Nemci, je potem cela skupina krenila po gozdovih proti Visokemu, kjer smo zvečer v okrilju noči prečkali Soro čez tedanji visoški most in potem cesto ter se prebili v območje Gabrške gore. Na Kolišah, to je križpotju pod vrhom Gabrške gore, so se Franc Krek in Jernejevi trije ločili od nas, ki smo bili iz Delnic. Poprej sta nam Jernejeva Francelj in Jože izročila svoji puški, medtem ko sta bila Janez Kokalj in Franc Krek brez orožja. Oni štirje so odšli proti Volči, mi pa proti Delnicam. Pred razhodom smo se dogovorili, da se nobeden ne javi Nemcem. Predlagali smo jim, naj počakajo, da dobimo zvezo z bataljonom, nakar gremo nazaj med partizane. Jože in Janez Kokalj sta s tem soglašala, Francelj pa je ponovno vrnitev k partizanom odločno zavrnil. Ostali, ki smo bili iz Delnic, smo nato odšli domov. Pred razhodom smo se dogovorili, da brž, ko dobimo zvezo, gremo ponovno nazaj. Bernard Naglič je tedaj vrnil puško, medtem ko sta Degerinov Janez in Tonetov Tone puški zadržala.

Po vrnitvi domov smo jaz in brata Janez in Jože živeli napol v ilegali. Večinoma smo se zadrževali na domačiji Franceta Kržišnika, po domače pri Podprevovcu v Delnicah, ki leži 15 minut hoje iz vasi. Tam smo spali v skrivališču med listjem v hlevu. Že drugi dan po naši vrnitvi je naša sosedka, po domače Ferjanka, prišla povedat naši mami, naj bo družina oprezna in pripravljena na umik, ker jo Nemci, kot je slišala v Poljanah, nameravajo izseliti. To pa zaradi tega, ker so povratniki iz območja Javorjev prijavili, da sem organizator OF in vodja gibanja. Povedala je tudi, da se je Nemcem prijavilo že precej povratnikov, ki so se iz bataljona vrnili domov. Zaradi tega sem odšel v Javorje (kjer sem bil do odhoda k partizanom v službi kot hlapec pri trgovki in gostilničarki Mariji Grošelj, po domače pri Marjanci) z namenom, da to preprečim in skušam ljudem dopovedati, naj ne nasedajo nemškim obljubam, češ da se tistim, ki se bodo od partizanov vrnili in prijavili, ne bo nič zgodilo. Obiskal sem okrog deset svojih prejšnjih sodelavcev in jih prepričeval, naj grejo nazaj k partizanom, če ne prej, pa vsaj pomladi in naj se ne javijo nemškimi oblastem. Pri tem nisem imel nobenega uspeha. Nekateri so mi celo zagrozili, da me bodo ubili, če bom še naprej zavaljal ljudi in jih s propagiranjem OF in partizanstva spravljaval v nesrečo. Pokojni Jože Rink iz Murav, ki je bil kasneje zavzet pristaš OF in so ga domobranci, ko je bežal pred njimi, 23. marca 1945 ustrelili blizu njegove domačije, je ob enem takih mojih obiskov v gostilni Marije Grošelj šel celo z nožem nad mene. V gostilni je bilo precej ljudi, in če ga drugi ne bi bili zgrabili, bi me bil v ihti zares zabodel. Kljub takim dogodkom in zmerjanju pa sem s svojimi brati še

naprej deloval med ljudmi. Pojasnjevali smo jim pomen partizanske borbe in jih bodrili, naj ne obupajo in ne klonejo pred nemškimi pritiskom. Povratnike pa smo prepričevali, naj se ne prijavijo, temveč naj se rajši skrijejo in gredo pozneje, čeprav šele pomladi, ponovno med partizane.

Brž ko so ljudje od povratnikov zvedeli, da je bataljon v Dražgošah, je tja odšlo več žensk po svoje može, brate ali sinove. Iz Delnic sta tedaj skrivaj šli v Dražgoše Frančiška Alič po moža Jožeta in Marjanca Demšar. Ferjanova, po brata Toneta. V Dražgošah sta bili na mitingu s petjem in več govori, kar ju je prevzelo in navdušilo, nakar sta se brez moža oziroma brata vrnili domov. Ferjanova Marjanca je v Dražgošah govorila tudi z Jakom Bernardom, ki jo je povprašal med drugim, kakšne so razmere na terenu in kaj delamo jaz in moja brata. Ko mu je povedala o stanju na terenu in o našem delu, ji je naročil, naj nam pove, da naj se vrnemo v bataljon. Sporočilo zame je napisal na listek in ji naročil, da ga izroči meni. Bernardov listek je drugi dan prinesla moji mami njena mama in ji pripovedovala tudi o mitingu in ustnem Jakobem naročilu. Listek je potem meni prinesel moj starejši brat France k Podprevcu, kjer sem bil z bratoma Janezom in Jožetom. Z Jožetom sva takoj odšla k drugim fantom iz naše skupine ter jih seznanila z Jakovim sporočilom, naj se vrnemo v bataljon. Pri tem nisva imela uspeha, ker so jim ponoven odhod k partizanom zabranili njihovi domači; bali so se selitve in represalij nemških oblasti. Zato sva se z bratom Jožetom odločila, da za sedaj greva sama, medtem ko bo brat Janez skušal v naslednjih dneh še koga pridobiti in potem priti z njimi za nama. Na pot sva odšla oborožena, in sicer Jože s puškomitraljezom, jaz pa s puško in nekaj bombami. Mislim, da sva šla na pot v sredo 7. januarja 1942 ali pa naslednji dan, to je v četrtek popoldne. Hodila sva po vojaški cesti čez Mlako in Zapreval in nad Rovtom naletela na nekega kmeta iz Martinj Vrha, ki nama je dejal, da je šla popoldne preko Martinj Vrha precej močna nemška patrolja. Menil je, da pot ni varna. Kljub temu sva z Jožetom previdno nadaljevala pot proti Ojstremu Vrhu, kjer sva zvečer pri neki hiši poklicala, da so nama odprli, in da sva vprašala za pot proti Češnjici. Gospodinja je poklicala moža, ki naju je najprej nekaj časa motril, ko pa je videl, da sva oborožena in da sva partizana, je nama nadaljevanje poti odsvetoval. Povedal je, da se je pred nočjo vrnil iz doline in da je dolina polna Nemcev. Zato sva se obrnila in se v velikem snežnem metezu vračala nazaj proti Delnicam, kamor sva pozno ponoči prišla k Podprevcu v svoje skrivališče med listjem in hlevu.

V ponedeljek dne 19. januarja 1942 smo vsi trije, Janez, Jože in jaz spravljali v domačem gozdu pod Rovtom v Gabrški gori blizu domačije Ignaca Kozjeka (po domače Ogelčarja iz Delnic) s konjem hode k poti, da bi jih potem zvozili na domačo žago. Zaradi mraza smo šli malicat k Ogelčarju, kjer smo našli skupino partizanov. Med njimi sta bila tudi Dominik in Silvo Štibelj, Dermotova iz Javorjev; Ogelčarjeva Micka, to je Marija Kos, pa se spominja, da je bil v skupini tudi Julij Nardoni, Kovačev iz Podobena. Dermotova dva sta nam povedala, da je komandir Jaka Bernard verjetno pri Jernaču v Rovtu — zaselku treh hiš, ki spadajo k vasi Gabrška Gora. Prenehali smo z delom in takoj odšli na pogovor k Jernaču. Pred Jernačevo hišo je bilo več znancev in sodelavcev, med njimi tudi Brdarski Pavle iz Vinharjev in mislim tudi Šiškarjev Rudi iz Zabje vasi. Bili so precej redkobesedni. Povedali so nam, da je Jaka Bernard v hiši, in nas najavili. Jaka je prišel in nas povabil v hišo na pogovor. Borcem, ki so bili v hiši, je dejal, naj se umaknejo. Za mizo je na otepu slame ležal komisar Jože Krajc-Zakelj in kadil pipo. V pogovoru, v katerem je z vmesnimi vprašanji sodeloval tudi Krajc, smo na Jakova vprašanja pojasnjevali potek dogodkov in okoliščin, v katerih se je tedaj naša skupina vrnila domov, in mu orisali trenutno stanje na terenu. Povedali smo mu med drugim, da se zlasti trudimo prepričati povratnike, da naj se ne javijo Nemcem in da naj se rajši skrijejo in naj se, če že ne takoj, pa vsaj pomladi vrnejo k partizanom. Povedali smo mu tudi, da se do sedaj še noben povratnik iz Delnic, Podobena in Volče ni šel javit Nemcem. Pohvalil je naše delo in dejal, naj še naprej tako delujemo med ljudmi. Jaka je ob

koncu pogovora vprašal še, kako je v Poljanah in kako bi bilo moč priti do kovača Perka, to je Francina v Poljanah. Dejal je, naj bi naslednji dan eden izmed nas šel k njemu v Poljane in mu za pretvezo nesel v popravilo kakšno orodje, hkrati pa obračunal z njim. Povedali smo mu, da to ne gre, ker kovač ve, kdo smo in kaj delamo. Povedali smo mu tudi, da živimo napol v ilegali in da nihče izmed nas ni bil po odhodu k partizanom več v Poljanah ter da o nas poizveduje poljanska žandarmerija. Ta je preko županstva poklicala na zagovor starejšega brata Franceta, gospodarja na naši kmetiji. Spraševali so ga, če ve, kje smo, če se mu kaj oglašamo itd. Nalagal jih je, da za nas nič ne ve in da nas po vsem tem, kar se je zgodilo, nima več za svoje brate ter da bo žandarmeriji takoj sporočil, če bo le kaj zvedel o nas ali o partizanih. Po teh pojasnilih je Jaka po krajšem premišljevanju dejal, da naj bi jaz ali pa brat Jože šel z enim od »starih« partizanov še isti večer v Poljane zaradi likvidacije kovača Perka. Nazadnje pa je dejal, da naj obvestimo še ostale fante iz skupine in se zvečer vrnemo med partizane. Meni je še posebej naročil, naj grem v Javorje in poizvem, kakšen je položaj, zlasti, če ljudje kaj vedo, da se v Gabrški Gori zadržujejo partizani, hkrati pa naj vse, ki so zanesljivi, obvestim in prepričam za ponovni odhod k partizanom. S tem je bil pogovor končan in nato smo odšli domov.

Po vrnitvi domov je šel Jože povedat Janezu Kisovcu, Bernardu Nagliču in Tonetu Čadežu, naj pridejo zvečer k nam, da bomo ponovno odšli v hribe. Z enako nalogo je šel Janez k Jerneju na Volčo obvestit Jožeta in Janeza. Sam sem šel v Javorje, kjer sem obiskal svoje prejšnje sodelavce in zaupnike, med njimi Slavka Bogataja in Srakarjeve štiri ter še nekaj drugih. Vsi so odločno odklonili ponovni odhod med partizane in se mi posmehovali. Zglasil sem se tudi v gostilni pri Marjanci, kjer sem zvedel, da je šel Jernačev Jože iz Rovta povedat na županstvo, da so prišli k njim partizani in da je o tem že obveščena žandarmerija v Poljanah. Zaradi tega sem se takoj napotil proti Jernaču, da bi o tem čimprej obvestil Jaka Bernarda. Spotoma sem se zglasil pri Podbregarju v Javorjah, da bi njegova sinova Toneta in Franceljna Dolinarja obvestil, da naj prideta zvečer k nam v Delnice zaradi odhoda. Tone je prišel domov nekaj dni pred bitko v Dražgošah, Francelj pa že pred njim. Da sta se vrnila domov in da bi rada govorila z menoj zaradi ponovnega odhoda k partizanom, me je obvestila njihova Micka, ki je bila v službi pri Marjanci v Javorjah. Z njima in starši sem se hitro dogovoril in nato odšel proti Predolam na vojaško cesto in po njej proti Jernaču. Bila je že noč. Bližal sem se Božičevemu griču, ko sem nenadoma opazil, da gredo po cesti proti meni postave v belih ogrinjalih, Mislil sem, da so Nemci, zato sem hitro skočil s ceste in se poskušal skriti za debelo smreko, vendar so me opazili in vodja, ki je bil na čelu patrolje, je zaklical: »Stoj, kdo je?« Po glasu sem spoznal, da je to Jaka Bernard, zato sem mu hitro povedal, kdo sem in se mu približal. Povedal sem mu, kaj sem zvedel v Javorjah. Odgovoril mi je, da je o tem že obveščen po nekem mojem sorodniku, ki je pod noč šel z njegovim dovoljenjem k nam v Delnice na obisk. Medtem ko je bil pri nas, je prišel nekdo iz Poljan k nam s sporočilom, da Nemci vedo za partizane v Gabrški Gori in da že celo popoldne brnijo telefoni med žandarmerijo v Poljanah in gestapom v Škofji Loki. Povedal sem mu tudi, da so fantje, o katerih smo mu poročali v pogovoru pri Jernaču, obveščeni in da bodo prišli ta večer k nam zaradi odhoda k partizanom. Vprašal sem ga, kam naj pridemo. Dejal mi je, naj grem k Jernaču in se o tem dogovorim s komisarjem Krajcem. Naročil mi je še, naj pohitim, ker se ostali že zbirajo za odhod. Čeprav sem hitel, partizanov ni bilo več pri Jernaču. Vsa družina je jokala in ko sem jih vprašal, kam so odšli, je gospodinja začela vpiti nad menoj, da to moram sam vedeti in da sem jaz kriv vse te nesreče. Ko sem ji potem skušal dopovedati, da je v zmoti, mi je potem med jokom povedala, da so partizani prijeli sina Jožeta in ga odvedli s seboj in da ga bodo gotovo ubili, ker ga imajo za izdajalca in da so s smrtjo grozili že pred odhodom iz hiše. Od Jernača sem potem odšel k Spodnjemu Rovtarju in zvedel, da so partizani odšli od njih pred kakšne pol ure in da so šli proti Zgornjemu Rovtarju. Odšel sem tja gor, a je bila hiša že prazna, gospodinja

Johanca pa je pospravljala slamo in pometala po hiši in veži. Nič ni vedela, kam so odšli partizani. Dejala mi je, da so šli proti kozolcu, kam pa so potem zavili, pa ne ve. Zato sem šel proti Gabrški gori z upanjem, da bom srečal vsaj kakšno patroljo. To pa se ni zgodilo. Vrnil sem se proti Zabrdniku in poklical, naj mi odprejo. Po daljšem oklevanju se je oglasila hčerka Marica, ki pa mi ni vedela povedati ničesar. Zaradi brezuspešnega iskanja sem se potem odpravil domov, kamor sem prišel okoli druge ure ponoči. Brat France, ki me je čakal na peči, me je vprašal, kje sem hodil tako dolgo. Povedal mi je, da so zvečer prišli k nam fantje pripravljeni za odhod k partizanom. Ker me toliko časa ni bilo, so odšli, brata Janez in Jože ter Degerinov Janez pa so šli k Podprevovcu, kjer me čakajo. Hkrati mi je brat povedal, da je pod noč prišel k nam na obisk bratranec Jože Kisovec (Bolantačev iz Hotovlje), ki je tudi bil v Jakovi četi. Medtem ko je bil pri nas, je prišla k nam Pavla Erznožnik iz Poljan (katere mož je bil tudi partizan) povedat, da so Nemci obveščeni o borbah v Gabrški Gori, o čemer naj partizane čimprej obvestimo. To je potem opravil kar Balantačev Jože, ki je takoj zatem odšel nazaj k Jernaču. Bratu sem pojasnil, kje sem hodil in zakaj me toliko časa ni bilo domov, nakar sem tudi sam odšel k Podprevovcu.

Drugi dan je kmalu po dvanajsti uri prišel k nam v Delnice Francelj Stanonik, Mežnarjev z Gabrške Gore. Povedal je, da so bili ponoči pri njih partizani in z njimi Jaka Bernard, ki mu je naročil, naj gre nas Remcove obvestit, da zberemo svojo skupino in pridemo k partizanom. Zveza bo pri Jakaponu v Malenskem Vrhu. Takoj po tistem je Jože obvestil fante iz naše skupine v Delnicah, Janez pa je šel k Jerneju na Volčo, da sta se pripravila za odhod Jernejeva Jože in Janez, sam pa sem šel v Javorje k Podbregarju. Kmalu zvečer so prišli k nam Degerinov Janez, Tonetov Tone in Suštarjev Bernard ter Podbregarjeva iz Javorjev, vsi opremljeni za odhod k partizanom. Pripravili in očistili smo orožje; dva puškomitraljeza in šest ali sedem pušk. Dogovorili smo se, da bomo odšli od nas v Malenski Vrh najkasneje ob štirih zjutraj. Zato smo orožje odnesli v hlev in ga prekrili s praprotjo, nahrbtnike z municijo in opremo pa smo dali štiri pod klop za »verštatom«, ki je stal v kotu hiše za vrati, dva pa na klop za verštatom. Nato pa smo vsi razen Podbregarjevega Franceljna, ki je šel ležat na peč, odšli k sosеду, po domače k Iletu, kamor sta nas povabila gospodar in gospodinja Jurij in Angela Križnar na poslovljni večer. Prišlo je tudi nekaj deklet iz Delnic, Ferjanovi Marijanca in Vera, Degerinova Angela in Mici Dolenc, po domače Povletova (morda je bila še katera, pa se več ne spomnim). Brat Janez nas je kmalu zapustil in se šel poslovit od svojega dekleta Jernejeve Francke na Volči, s katero je imel nezakonsko hčerko Jano. Ob odhodu je dejal, da se bo z Jernejevima Jožetom in Janezom vrnil najkasneje do treh zjutraj, da bomo potem skupno odšli k Jakaponu. Ostali smo šli od Ileta okrog polnoči. Tone Čadež je šel domov, Bernard Naglič s svojim dekletom Pavletovo Mici na njen dom, jaz in brat Jože ter Degerinov Janez pa smo spremili domov Ferjanovi dekleti, Tone Dolinar (Podbregarjev) pa je šel k nam na peč, kjer je spal že njegov brat Francelj. Pri Ferjanu smo ležali na peči in se po tihem pogovarjali. Naenkrat pa zaslišimo neko hojo in žvenketanje. Po tihem smo šli k oknu in opazili, kako gre mimo precejšnja kolona nemške policije in več konj s težko obloženimi sanmi. Drugi dan smo zvedeli, da so konje in voznike Nemci spotoma mobilizirali na Volči pri Mraku in pri Jakeljnu, ki sta bila trgovca z lesom, da so s sanmi peljali zaboje z municijo in težke mitraljeze. Ko je kolona odšla naprej in je zunaj vse potihnilo, smo šli mi trije od Ferjanovih in se previdno približali naši hiši. Ko smo ugotovili, da ob hiši in pri drugih poslopljih ni nemških straž ali zased, smo stopili v hišo. Pri peči je vsa pretresena sedela mama in čakala, da pridemo domov. Povedala je, da so pred kakšno uro zaslišali razbijanje po vratih. Bili so Nemci, ki so zahtevali, da naj odpro in da naj se gospodar pripravi in gre z njimi za vodiča. Notri jih je navrelo polno hišo. K sreči niso nič preiskovali in zato niso opazili nahrbtnikov na klopi in pod klopjo za verštatom. Brat France se je v strahu, da ne bi Nemci odkrili nahrbtnikov v hiši in orožja v hlevu, v največji naglici oblekel.

Mama je medtem Nemcem prinesla steklenico žganja, da jih je zamotila. Šla je od ust do ust. Petrolejko je pa tako naravnala, da je padala senca na kot, v katerem je bil verštat. Ko se je brat oblekel, je takoj odpeljal Nemce proti Javorjam. O tem dogodku smo takoj obvestili Toneta Čadeža in Bernarda Nagliča. Hitro smo pobrali in odnesli nahrbtnike iz hiše in orožje iz hleva ter odšli k Podprevcu. Z mamó smo se dogovorili, da naj nas pride o situaciji obvestit sestra Franca. Vse to se je dogajalo v noči iz 20. na 21. januar 1942.

Kljub vsemu navedenemu pa je bila vsaj za partizane velika sreča, da so Nemci vzeli za vodiča mojega brata Franceta. On je namreč vedel, da so partizani v Malenskem Vrhu in da so tudi Nemci o tem obveščeni. Zato je nemško policijo vodil proti Javorjam in naprej proti razpotju na Hlevišah tako, da so na Hleviši prišli skoraj tri ure kasneje, kot so to imeli določeno na maršruti, oziroma v operativnem načrtu. Poveljujoči oficir mu je namreč že v naši hiši pokazal na karti, kam jih mora pripeljati in do kdaj morajo priti do križpotja na Hlevišah, to je na preval med Goro in Mladim vrhom pod Koroščem v Gorenji Žetini. Vse to je bratu raztolmačil Jože Znidaršič, ki je kot prejšnji jugoslovanski orožnik ostal po okupaciji kot žandar v Poljanah. V spremstvu mitralješke trojke je moral brat France hoditi na čelu kolone proti Javorjam. Nemški oficir mu je zabičal, da mora kolono varno priversti na določeno mesto in da mora predhodnico opozoriti na mesta, ki so prikladna za partizansko zasedo. Da bi pohod kar najbolj zavlekel, je to zahtevo izkoristil in je vodji *predhodnice sproti pokazal, kje meni, da bi lahko bila zaseda. Na takšnih mestih je moral seve iti naprej in ugotoviti, ali je pot prosta. Pri tem je po vseh štirih ril po snegu, za njim pa se je plazila mitralješka trojka. S takšnim ravnanjem je pohod kolone tako zavlekel, da so za pot, ki bi jo navkljub snegu prehodili v eni uri, potrebovali skoraj štiri ure. Ko je kolona prišla pod cerkev v Javorjah, se je že danilo. Tudi naprej proti Hlevišam jih je vodil kar se da počasi. Predvideval je, da se bodo partizani, če so pravočasno zvedeli, da gredo proti njim nemške kolone, verjetno umikali čez to križpotje.*

Da z raznih strani prihajajo proti Malenskemu Vrhu Nemci, je partizansko poveljstvo zvedelo od svojih patrolj že v zgodnjih jutranjih urah. Patrolja, ki jo je vodil Rafael Buh, je v Zakobiljku trčila na nemško predhodnico, ki je šla od Zakobiljka proti Malenskemu Vrhu. Partizanska patrolja se je umaknila nazaj brez izgub, ni pa imel na tej poti sreče Jože Trpin iz Srednje vasi, ki se je kot kurir vračal proti Malenskemu Vrhu in so ga tisto jutro ujeli Nemci. Na Nemce je naletela tudi patrolja, ki je bila iz Malenskega Vrha poslana na Dolenje Brdo in v Srednjo vas. To patroljo so proti jutru v hiši pri Luku na Dolenjem Brdu presenetili Nemci, vendar se je uspela rešiti iz hiše brez izgub. Ko so se patrolje vrnile, so se partizani hitro umaknili iz Malenskega Vrha proti Žetini in to čez križpotje na Hlevišah. Ko je nemška kolona, ki ji je bil moj brat France za vodiča, prišla na to križpotje, so takoj ugotovili, da je že pred njimi šla tudi mimo večja kolona ljudi. Ko so pot nadaljevali in prišli do hiše, kjer živi danes kipar Peter Jovanovič, so zagledali od daleč zadnji del partizanske kolone, ki se je vila proti Gorenji Žetini. Moj brat, ki je s tem svojo nalogo opravil, je tedaj zaprosil oficirja, da ga spusti domov. To mu je dovolil in hitro se je podal proti domu. Doma so mu povedali, da smo pri Podprevcu. Povedal nam je, kako so se Nemci razporejali za obkolitev in napad na partizane. Sklenili smo, da bomo nemški policiji tedaj, ko bo napadla partizane, udarili in hrbet in tako razbremenili glavnino partizanov, za katere smo menili, da so zavzeli položaje nad Žetino. Brž nato smo odšli: jaz, moja brata Janez in Jože ter Janez Kisovec in Tone Čadež, oboroženi z dvema puškomitraljezoma in puškami, čez Predole in Četeno Ravan, nato pa pod vasjo Podvrh čez Treskovec pod Mladim vrhom proti Žetini. Iz Treskovca smo se oprezno približevali Žetini po grebenih nad njo, ker smo predvidevali, da bo tam primeren položaj za napad. Partizanska skupina pa se je pred Nemci že umaknila na Črni kal, česar tedaj še nismo vedeli. Nemci niso šli za njimi in zato do borbe sploh ni prišlo. Iz položajev, na katerih smo potem čakali nadalj-

njega razpleta, smo videli pod seboj nemške kolone odhajati proti Javorjam in Malenskemu Vrh. Zatem smo tudi mi odšli po isti poti nazaj k Podprevovcu v Delnice.

Tako smo zvezo s partizani izgubili. Nek večer v začetku februarja 1942 pa je prišla v Delnice partizanska patrolja, ki jo je vodil Tone Nartnik-Črnič; v patrolji pa so bili še Maks Kos-Krištof iz Podobena in Jakob Galičič-Hrast iz Zakobiljka in še dva druga. Maks Kos je patroljo privedel v našo hišo. Tisti večer sem namreč malo prej prišel domov in nato šel k Degerinu, kamor me je prišla poklicat sestra Franca. S Tonetom Nartnikom sem se poznal že od poletja 1941, ko sem za njegovo skupino pod Starim oziroma Mladim vrhom parkrat pripeljal zaboj s hrano v Javorje k Marjanci, kamor so potem prišli ponj partizani. Nartnik mi je takoj povedal, da je prišel zato, da bi dobil kaj hrane in da bi obenem ugotovil, kakšne so razmere na terenu. Šla sva v nekaj hiš in tudi k naši sosedu. Čeprav so bili odločni pristaši OF, so nama dali pri vseh hišah razna živila z velikim strahom, da bi to kdo zvedel. Prosili so, naj drugič pridemo po hrano jaz ali kateri od bratov brez spremstva, da ne bi zvedeli Nemci, da pomagajo partizanom. Tisti večer sem Nartnika seznanil tudi s preteklimi dogodki in mu povedal, da z bratom Jožetom živiva takorekoč v ilegali. Zato sem mu dejal, da bi se njegovi skupini pridružila tudi midva, medtem ko je brat Janez pred nekaj dnevi odšel na prezimovanje v Ljubljano. Dejal mi je, da je to trenutno zelo težko, ker tudi on in njegova skupina nimajo pravega zatočišča. Povedal mi je tudi, da mu je Jaka Bernard naročil, naj se poveže z menoj in bratom ter našo skupino potem sprejme v svojo enoto, vendar šele tedaj, ko bo sneg skopnel in bo vreme ugodnejše. Z Nartnikom, ki je bil priča, kako so naši sosedje govorili, sva se tedaj dogovorila, da bova v prihodnje z bratom sama zbirala hrano za njegovo skupino pri zanesljivih ljudeh oziroma družinah v vasi po možnosti pa tudi v okoliških vaseh. Po tako zbrano hrano bodo hodile patrolje iz njegove skupine, bodisi v hišo brata Franceta ali na druga dogovorjena mesta. Tako so patrolje te skupine prišle od začetka februarja do sredine aprila najmanj osem do desetkrat po hrano v našo hišo. Nekajkrat pa sva z Jožetom v marcu nesla ponoči hrano in cigarete v Dermotov kozolec pod Javorji. Tu sva potem počakala patroljo in obenem tudi dogovorjeno zvezo. Pri tem naj povem, da je cigarete prinašala sestra Micka, poročena Kalan, ki je tedaj živela pri Šinkovcu v Zmincu. Cigarete je dobivala pri Tonetu Muleju, hlevarju v gostilni »Pri Otetu«, in v trgovini Ziherl v Škofji Loki.

Spričo spremenjenih razmer sva z bratom Jožetom od 12. februarja dalje živela v strogi ilegali. Zvezo z Nartnikovo oziroma Bičkovno skupino sva vzdrževala od tedaj naprej le preko brata Franceta. Dne 11. februarja 1942 je namreč nemška policija s prevaro zvalila udeležence poljanske vstaje iz občin Poljane in Javorje v šolo v Poljanah, da naj pridejo na apel zaradi važnega obvestila, kot so jih klicali že poprej; nekatere enkrat, druge pa že dvakrat, pa so jih vedno spustili domov. Pozive so pošiljali preko občinskih uradov v Poljanah in Javorjah, potem ko so najprej popisali po vaseh udeležence vstaje za to nalogo od nemških oblasti posebej določeni popisovalci oziroma uslužbenci občin Poljane in Javorje. Iz pripovedovanja brata Franceta, ki so ga zaradi nas klicali na žandarmerijo v Poljanah, mi je znano, da se je na prvi poziv zglasilo zelo malo udeležencev vstaje, na drugega že več. Na tretji poziv pa so se odzvali tudi skoraj vsi tisti udeleženci vstaje, ki so se do tedaj vrnili od partizanov. Nemci so tako uspeli zvabiti v šolo takorekoč vse udeležence vstaje, ki so živeli doma. Policija je šolo obkolila, vse moške naložila na avtobuse ter jih odpeljala deloma v zbirno taborišče v Šentvid, deloma pa v Begunje ter potem naprej v koncentracijsko taborišče Innsbruck na Tirolsko. Od naše skupine so tako dobili v roke, razen mene, bratov Janeza in Jožeta ter Toneta in Franceljna Dolinarja iz Javorjev, vse ostale fante. Skupno so tedaj iz občin Poljane in Javorje odpeljali v zapore in taborišča nad 130 moških.

Po umiku v ilegalo sva z Jožetom dober mesec dni živela v skrivališču pri Ogelčarju. Ta domačija stoji na samem, vse naokrog je obdana z gozdovi v območju Gabrške gore. V drugi polovici marca sva odšla k Podprevovcu, v aprilu sva bivala

v šotoru visoko v Gabrški gori sredi gozdov, potem pa sva bila do odhoda v Poljansko četo v zatočišču pri svojih sorodnikih, po domače pri Bolehnkarju v Delnicah. Tudi ta hiša stoji na samem precej zunaj vasi. Iz vseh teh bivališč sva pogosto ponoči prihajala domov ter k drugim zanesljivim sodelavcem OF, pri katerih sva zbirala hrano za Bičkovo skupino. Doma sva se srečavala s tovarišem Nartnikom in drugimi partizani, ki so k nam prihajali na zvezo in zlasti po hrano iz tedanje selške skupine. Prihajali so Maks Kos in Julij Nardoni iz Podobena, Dominik in Silvo Štibelj iz Javorjev, Jakob Galičič iz Zakobiljka, Maks Grilec iz Ribna pri Bledu, Tonček in Jože Dežman iz Lesc ter Tone Nartnik; enkrat ali dvakrat pa je bil pri nas tudi komandir te skupine tovariš Franc Biček. V aprilu pa sta z drugimi prišla k nam tudi Rok Celar in njegov brat Jože, ki sta tedaj prišla k partizanom. Živež je dajal brat France, delno pa smo ga zbrali pri partizanskih simpatizerjih v Delnicah, pri Povliču v Podobenu ter pri Jelovčanu in pri Rešku v Lomu.

Tone Nartnik mi je ob srečanjih pri nas doma dvakrat dal brati Slovenski poročevalec. Proti koncu marca ali pa v začetku aprila pa mi je izročil tudi nekaj zvezkov na pisalni stroj razmnožene zgodovine VKP(b), in sicer IV. poglavje te knjige, kot študijski material za politično izobraževanje. Na enem izmed takih obiskov sredi marca je bratu Francetu naročil, naj meni in Jožetu pove, da naj se v kratkem pripraviva za odhod k partizanom, prav tako pa tudi Janez, ki je bil tedaj v Ljubljani. Ko sva se kmalu zatem srečala v naši hiši, mi je povedal, da je govoril z Maksom Krmeljem, ki mu je naročil, naj tudi Janez čimprej pride k partizanom, ker bi ga rad postavil za vodnika voda ali pa celo za komandirja Poljanske čete, ki se mora ponovno zbrati in formirati. Ob tem razgovoru sem Nartniku ponovno povedal, da sem z Janezom dogovorjen, naj se vrne iz Ljubljane najkasneje do sredine marca in da zato pričakujem njegovo skorajšnjo vrnitev. Zato sem mu tedaj predlagal, da z Jožetom počakava Janezovega povratka, tako da bi potem vsi trije hkrati odšli v enoto. S tem je soglašal. Dogovorila sva se tudi za javko, kjer naj bi na določen večer čakali na patroljo, ki bo prišla po nas. V tem pogovoru mi je med drugim dejal, da njegova skupina nujno potrebuje nekaj orožja, zlasti puškomitraljeza, ter da naj zato grem po oba, ki jih je imela naša skupina. Povedal sem mu, da na mah ni mogoče, ker imam orožje spravljeno zaradi varnosti na več krajih, precej vstran od naše domačije. Povedal sem mu, da mu obeh ne morem izročiti, ker enega potrebujem za brata Jožeta, ki hoče biti mitraljezec. Pri tem naj omenim, da sem dva puškomitraljeza kupil že poleti 1941; enega pa tik pred odhodom k partizanom. Od teh sem enega že v nedeljo 7. decembra 1941 izročil Rudiju Robniku za Poljansko četo, ki je bila tedaj ustanovljena. Z Nartnikom sva se potem dogovorila, da mu pripravim in izročim še drugi puškomitraljez in tri puške.

Kmalu po tem razgovoru z Nartnikom je prišel k Podprevovcu, kjer sva bila z Jožetom, brat France. Povedal je, da se je prejšnji večer zglasila pri njem patrolja s sporočilom, kdaj in kje naj čakamo na zvezo, da bomo šli k partizanom. Ker se Janez od tistega večera še ni vrnil, sva šla na javko čakati patroljo, ki naj bi naju z Jožetom odvedla k partizanom. Patrolja je res prišla, vendar naju ni hotela vzeti s seboj, češ da je bilo dogovorjeno, da bomo vsi trije hkrati odšli v enoto. Patrolji sva pojasnila, da se Janez iz neznanega vzroka ni vrnil iz Ljubljane in da bo zanesljivo tudi on prišel za nama v četo. Patrolja tega ni upoštevala, temveč je odšla nazaj v taborišče brez naju. (Z Jožetom tedaj še nisva vedela, da so Italijani Janeza ob prvi množični raciji v Ljubljani prijeli, ga zaprli ter nato odpeljali v koncentracijsko taborišče Gonars v Italiji.)

Da naju patrolja ni hotela vzeti s seboj v enoto, je naju oba zelo prizadelo. Imela sva občutek, da nama ne zaupajo. Kljub temu sva bratu Francetu naročila, naj se ponovno dogovori za kraj in čas, ko naj bi čakala za odhod v enoto. Na določen večer sva z Jožetom res čakala na javki domala vso noč, toda zveze ni bilo (kasneje so pojasnili, da zaradi novo zapadlega snega). Ko sva kmalu nato šla na

isti kraj čakati zvezo, mi je med hojo po hudi strmini spodrsnilo in padel sem v več metrov globoko hudourniško korito, pri čemer sem si tako močno izvil desno nogo v gležnju, da sem obležal na kraju nesreče. Zvečer me je domov odpeljal z garami brat France in poklical soseda Jurija Križnarja, da mi je kot nekakšni vaški rano-celnik nogo naravnal, jo povezal, da bi se mi bolje pozdravila. Zaradi izvina noge sem bil približno 14 dni za hojo povsem nesposoben. Zato je na naslednjo javko šel samo Jože, ki ga pa patrolja ni hotela vzeti s seboj, ker nisva bila prisotna oba. Zdi se, da niso verjeli, da sem si dejansko tako močno poškodoval nogo, da sem nesposoben za hojo; sam Biček me je nekaj večerov prej videl z obvezano nogo in bergljo. Bilo je to tisti večer, ko so šli v Dolenčiče na rekvizicijo. Po tistem je prišla v Delnice močna nemška patrolja in delala hišne preiskave; tako tudi pri nas. Srečo sem imel, da me niso odkrili. Da ne bi izpostavljala domačih nevarnosti, sva z Jožetom tedaj odšla taborit visoko v Gabrško goro, v Iletov gozd pod Kopišarjem, kjer sva postavila šotor. S seboj sva imela puškomitraljez, puško in nekaj bomb. Noga me je še vedno močno bolela in sem hodil z bergljo. Neko dopoldne, bil je to prvi ali drugi petek v aprilu, je nama prišel brat France povedat, da je v Poljanah veliko nemške policije in da bo gotovo hajka, ker pod pokopališčem postavljajo radijsko postajo. Bratu je to povedala Degerinova Angela, ki se je vrnila iz Poljan, kamor je vozila mleko v mlekarno. Ker sva z Jožetom vedela, da nekeje pod Mladim vrhom tabori Bičkova skupina, sva menila, da jih je kdo odkril, izdal njeno taborišče in da grede Nemci v akcijo na to območje. Okrog enih popoldne sva videla, da so Nemci izstrelili nekaj raket. Domnevala sva, da je to znak enotam na izhodiščnih položajih za začetek akcije. Namenila sva se povzpeti nad Zajcovo domačijo, od koder je lep razgled na celotno območje pod Starim in Mladim vrhom, da bi opazovala, kako se akcija odvija in če bodo Nemci uspeli partizane odkriti in napasti. Hodil sem le z veliko težavo z bergljo. Jože mi je moral večkrat pomagati pri hoji. Zato sva orožje pustila v šotoru in s seboj vzela le bombe. Dalj časa sva slišala neko vpitje in klice pod nama v dolini. Mislila sva, da Tomažič vozi s konjem gnoj na njivo pri Štantmanu, ker je gospodar te domačije bil v nemškem vojnem ujetništvu, in da pri vožnji vpije nad konjem, kot je bila njegova navada. Ko sva prišla kakih 150 metrov pod najinim šotorom na goličavo, od koder je bil lep razgled proti Štantmanu na nasprotni strani dolinice pod nama, sva postala pozorna na ponovno vpitje in pri tem zagledala vsak eno kolono Nemcev, ki so šli proti Ogelčarjevi domačiji. Mislila sva, da oba gledava isto. Začela sva šteti, koliko je Nemcev. Sam sem jih naštel 12, Jože pa 22.. Zato je trdil, da se motim. Šele tedaj sva ugotovila, da jaz štejem tiste, ki grede od Štantmana proti Ogelčarju, Jože pa tiste, ki so šli po grebenu nad Štantmanovo hišo. Stala sva na čistini in ugibala, zakaj grede Nemci v Gabrško Goro. Nekaj metrov pod nama je bil gosto zaraščen mlad smrekov gozd. V tistem pa naenkrat zaslišiva izpod te goličave smrečja kakih 20 metrov od naju nemško povelje: »Ganze Gruppe links.« Vrgla sva se v smrečje naravnost v neko lužo in obležala na miru, da naju ne bi odkrili. Kmalu sva skozi vejevje videla v nasprotnem hudo strmem bregu, kako se je vzpenjala navzgor proti Kopišarjevi domačiji skupina, ki je bila pravkar pod nama. Ko sva hotela premenjati najino skri-vališče in se premakniti iz tiste luže na bolj suh teren, sva zaslišala hojo po obronku na drugi strani hudourniškega korita, za katerim sva ležala. Nama za hrbtom, komaj 20 metrov stran preko hudourniške grape, je tedaj šla dolga nemška kolona v smeri najinega šotora. Slišala sva nemško vpitje, zato sva menila, da so Nemci odkrili najin šotor in orožje in so zato verjetno postavili v bližino zasedo. Po dolgem času pa je vse potihnilo. Tedaj sva vsa premrla in mokra poiskala v gošči suh prostor, kjer sva potem čakala noči. Odločila sva se, da se bova v največji tišini približala šotoru in skušala odkriti, ali ni kje v bližini nemška zaseda. Ko sva se začela plaziti skozi goščavo proti poti, ki je vodila k šotoru, sva zaslišala pritajeno hojo in šepetanje. Mislila sva, da je nemška patrolja, zato sva se pritajila nazaj v goščo. Dolgo časa sva napeto poslušala, če bova slišala kakšne glasove ali znake,

da so kje v bližini Nemci. Bilo je vse tiho. Odločila sva se po dolgem času, da greva na ogled v vas in če bo vse mirno, tudi domov. Bila je zelo temna noč, ko sva se po poljih in njivah bližala domu. Ker sem težko hodil, je odšel domov samo Jože, jaz pa sem ga čakal kakih 100 metrov stran od naše hiše. Kmalu se je vrnil in povedal, da je vse varno in da sta bila brat France in svak Lovro (Šinkovčev iz Zminca) zvečer v najinem šotoru, ki ga nemška kolona, čeprav je šla skoraj mimo njega, ni odkrila. Brat je naju povabil, da greva počivat in prenočit domov v seno na hlevu. Odločila sva se, da bova šla nazaj v šotor. V tistem je začelo deževati. Do kože premočena sva naposled dospela v najin šotor. Jože je takoj zaspal, medtem ko sem jaz zaradi razbolele noge zaspal šele po nekaj urah. Ko sva se zjutraj zbudila, je lilo kakor iz škafa. Kmalu zatem zaslišiva lomastenje po gozdu za nama. Zgrabila sva orožje, Jože puškomitraljez, jaz pa puško, ter se ulegla vsak k svoji debeli smreki in čakala, kdo bo prišel. Zagledala sva brata Franceta in ga poklicala. Vsi trije smo potem odšli v šotor. France je nama povedal, da so ponoči, kakšnih 15 minut po tistem, ko je Jože odšel, prišli Nemci in klicali, da jim je odprl. Postregel jih je z žganjem in kruhom. Nemški oficir je vzel karto in jo pregledoval in Franceta vprašal, kje je najbližja pot na Gabrško goro. Brat mu je povedal kje, nakar je zahteval, da se primerno obleče in gre z njimi za vodiča. France pa je vedel, po kateri poti se z Jožetom vračava v svoj šotor, zato je Nemce peljal na Gabrško goro po daljši poti, ki vodi mimo Lužarja, da ne bi med potjo naleteli na naju. Oficirju pa je dejal, da je ta pot neprimerno boljša od tiste, ki mu jo je pokazal Nемеc na karti. Okrog štirih zjutraj je Nemce privedel do Zadobnika pri Sv. Florjanu. Tu so jim skuhalo zajtrk. Oficir je Zadobnika poklical na pogovor in ga vpraševal po partizanih, ki da so po prejetih poročilih nekje v Gabrški gori. Zadobnik jim je dejal, da mu o tem ni nič znanega in da ne on ne člani njegove družine niso videli partizanov ali slišali o tem govoriti ljudi v tamkajšnjem območju. Ob sedmih zjutraj je oficir dal bratu Francetu dovoljenje, da se lahko vrne domov. Spotoma se je potem zglasil pri nama in povedal pravkar navedeno. Tako sva z Jožetom doživela prvo nemško hajko v letu 1942.

Kmalu po teh dogodkih je prišla k nam patrolja po orožje, za katerega sva se dogovorila z Nartnikom. Ko je patrolja, ki jo je vodil Biček, povedala, da je prišla po orožje, je France prišel v zatočišče po naju. Na žago, kjer sva pod podom žagarske hišice imela skrit puškomitraljez, so potem odšli z nama štirje borci: Tonček in Jože Dežman, Rok Celar in Jože Krmelj-Škrbec. Puškomitraljez je prevzel Jože Krmelj, ki je bil zanj že prej določen. Že nekaj dni prej pa sem Bičkovi skupini oddal tri puške, ki sem jih imel skrite v Ogelčarjevem seniku oziroma šupi na travniku pod Javorjami. Ne spominjam pa se več, kateri borci so bili tedaj zraven. Spomnim se le, da je bil eden izmed njih pokojni Silvo Štibelj-Dimač iz Javorjev.

Po tistem večeru, ko sva z Jožetom partizanom izročila puškomitraljez, se potem niso pri nas v Delnicah zglasili precej časa. Ponovno se je patrolja oglasila šele proti koncu aprila. Brat France se je z njo dogovoril, da naj pride zopet čez nekaj dni in da bova tedaj z njo odšla tudi z Jožetom. Patrolje pa ni bilo, in sicer zato, ker je tedaj zapadlo precej snega in bi premiki patrolj in celo posameznikov zaradi gazi ogrozili varnost borcev v taborišču. Potem pa sta okrog 8. maja prišla k nam pokojni Jože Platiša in Jože Galičič iz Poljanske čete. France ju je pripeljal k Bolehnkarju, kjer sva imela tedaj z Jožetom zatočišče v bunkerju na kozolcu. Tedaj sva odšla z njima v Poljansko četo. Take dogodke sva doživljala v najini prvi, za Jožeta pa tudi zadnji partizanski zimi, ker je potem padel, oziroma se sam ubil z bombo v nemški ofenzivi na Blegoš dne 4. avgusta 1942, da ne bi padel živ v roke Nemcem.

Viri

Spomini avtorja in njegovo arhivsko gradivo. — Anton Ambrožič-Božo: Med Gorjami, Dražgošami in Pokljuko, v knjigi *Boj pod Triglavom*. — Vinko Repe-Triglavski: Boj med zamrznjenimi prepadi, v knjigi *Boj pod Triglavom*. — Niko Kavčič: Ustanovitev, razvoj in akcije Loške čete v letu 1942, *Loški razgledi* 2, 1955. — Ivan Jan-Srečko: Tudi to so bile Dražgoše, v knjigi *Dražgoška bitka*, izdala Partizanska knjiga leta 1971. — Svetko Kobal-Florjan: Moji spomini na dr. Borisa Kocjančiča in dogodke, ki so naju povezali, *Loški razgledi* 26, 1979. — Franc Stefe-Miško: Seznam borcev Cankarjevega bataljona, ki so v zimi 1941/1942 prišli v Kokrško in Kamniško četo, pismo s seznamom hrani avtor tega prispevka. — Janko Mrovlje-Marko: Vrnitev iz Dražgoš, *Borec* št. 4/1982. — Maks Krmelj-Matija; Klenovica, Zrnovnica, Klenovica 13, ustni vir. — Franc Šubic-Gošar: Poljane, Žabja vas 9, pisani in ustni vir. — Tone Demšar-Aleš, Cerknica, Reparje 2, pisani in ustni vir. — Marko Čadež-Pero, Škofja Loka, Partizanska 29, pisani in ustni vir. — Julij Nardoni-Sever, Škofja Loka, Ljubljanska 11, pisani in ustni vir. — Valentin Hren-Ključec, Poljane, Poljane 40, ustni vir. — Vinko Jelovčan-Sokol, Cerklje pri Kranju, Glinje 18, ustni vir. — Alojzij Kokalj-Mojzes, Poljane, Hotovlja 10, ustni vir. — Janko Fern, Kranj, Gasilska 6, pisani vir. — Stane Kersnik-Jelovčan, Ljubljana, Cigaletova 7, ustni vir. — Drago Vraničar-Fedja, Škofja Loka, Sorška 33, pisani in ustni vir. — Tone Peternel-Klemen, Sovodenj, Koprivnik 2, pisani vir. — Maks Čadež, Ljubljana, Medenska 9, pisani vir. — Ciril Kržišnik, Poljane, Kremenik 6, ustni vir. — Rafael Buh-Ježev, Poljane, pismi z dne 28. 4. in 3. 6. 1953 in ustni vir; pismi hrani avtor. — Franc Tavčar, Poljane 34, ustni vir. — Pavla Kalan, Poljane, Vinharje, ustni vir. — Katarina Kalan, Poljane, Hotovlja 6, pisani vir. — Ivanka Galičič-Špelca, Ljubljana, Jamova 68, ustni vir. — Pavla Gerlevc-Mojca, Poljane, Predmost 10, ustni vir. — Miha Demšar, Jesenice, Lipce 89, ustni vir. — Slavko Sorli, Koper, Bidovčeva 11, pisani in ustni vir. — Rok Celar-Nande, Medvode, Zbilje 1 a, pisani in ustni vir. — Janez Kokalj-Vitko, Ljubljana, Kogojeva 1, ustni vir. — Tone Dolinar-Fazan, Črniče, Batuje 26, pisani in ustni vir. — Janez Kisovec, Poljane, Delnice 14, ustni vir. — Vera Demšar, Ljubljana, Celovška 123, ustni vir. — Marija Kos, Poljane, Delnice 21, ustni vir. — Frančiška Peternel, Poljane, Delnice 4, ustni vir. — Angela Križanc, Poljane, Delnice 13, ustni vir. — Ana Stanonik, Poljane, Delnice 12, ustni vir.